

Univerza v Ljubljani
Pedagoška fakulteta

DIPLOMSKO DELO

Katja ROVAN

Univerza v Ljubljani
Pedagoška fakulteta
Oddelek za specialno in rehabilitacijsko pedagogiko
- Surdopedagogika in logopedija

PRAVLJICA V OČEH PSIHOANALIZE - PRAVLJICA KOT METODA TERAPIJE
PRI LOGOPEDSKI OBRAVNAVI PATOLOGIJE 'SELEKTIVNEGA MUTIZMA'

DIPLOMSKO DELO

MENTOR: dr. Janez KREK

SOMENTORICA:

dr. Damjana KOGOVŠEK

KANDIDATKA: Katja ROVAN

Ljubljana, marec 2013

IZJAVA

Katja Rovan izjavljam, da sem avtorica diplomskega dela z naslovom *Pravljica v očeh psihoanalize – Pravljica kot metoda terapije pri logopedski obravnavi patologije 'selektivnega mutizma'*, ki je rezultat lastnega raziskovalnega dela pod mentorstvom dr. Janeza Kreka in dr. Damjane Kogovšek.

Ljubljana, 25. 3. 2013

KAZALO

1 UVOD	1
1.1 Obrat 'svetov-časov'	1
1.2 Kolektivni mandat bivajočega	2
1.3 Pravljice zdravijo	3
1.4 Kalejdoskop raziskovalne metode	3
2 NEKOČ...	4
2.1 Trije diskurzi	5
2.2 Na sledi 'univerzalne govorice'	6
2.3 Fantazijska upesnitev človeške zgodbe	7
2.4 Credo quia absurdum	8
2.5 Komu govori?	10
2.6 Resnica v pravljici	11
3 ZAČARANA DEKLICA	13
3.1 Sub-kreator	13
3.2 Obnova zgodbe	13
3.3 Analiza pravljice	15
3.3.1 Očetova hči	16
3.3.1.1 Predzgodovina zgodbe	16
3.3.1.1.1 Grdo lepote	17
3.3.1.1.2 Trikrat rojeni subjekt	17
3.3.1.1.3 Ojdipov kompleks pri deklici	19
3.3.1.2 Nemoč označevalca	21
3.3.1.3 Napetost med Materjo in Očetom	22
3.3.1.4 Falična mati	23
3.3.1.5 Vrlina, strast, nevednost	24
3.3.2 Né-most deklice	26

3.3.2.1	Upor materiji glasu	27
3.3.2.2	Poziv 'notranjega glasu'	28
3.3.2.3	Srkajoči um	28
3.3.2.4	Prva ljubezen	29
3.3.2.5	Odrešitev Zakona-Očeta	30
3.3.2.6	Iskra sreče	31
3.3.2.7	Individualno zavesti	32
3.3.2.8	Zavedanje Absolutnega	33
3.3.2.9	Zven iskre, svetloba harmonije	35
3.3.3	Metamorfoze	36
3.3.3.1	Grozeča hipnoza	36
3.3.3.1.1	Iniciacija v družbeno	37
3.3.3.1.1.1	Čarovna kuhinja	39
3.3.3.1.1.2	Vznik duha	40
3.3.3.2	Označevalec Dedek	40
3.3.3.3	Ženskost kot družbeni konstrukt	41
4	NEVEDNI TERAPEVT	42
4.1	Univerzalno poučevanje	42
4.2	Glas kot transfer	43
4.3	Selektivni mutizem	44
4.3.1	Opredelitev simptoma	44
4.3.2	Identifikacija* 'nehotne izbirne nemosti'	45
4.3.2.1	On-kraj govora	46
4.3.2.2	Kdo govori?	47
4.3.3	Anamnestična analiza	48
4.3.4	Diferencialna diagnostika	49
4.3.5	Praxis s pravljico	49

4.3.5.1 Logopedska obravnava	50
4.3.5.1.1 Holistični pristop	50
4.3.5.1.2 Umetnost pripovedovanja	51
4.3.5.1.3 Vedenjske intervencije	51
4.3.5.1.4 Načelo postopnosti	52
4.3.5.1.5 Distraktorji	53
4.3.5.2 Pravljica kot metoda terapije	53
5 ZAKLJUČEK	55
5.1 Resnica bit (-je)	55
5.2 Vrnitev pravljice odraslemu	56
5.3 Logoterapevt	57
6 CITATI	59
7 LITERATURA	61
7.1 Elektronski viri	65

ZAHVALA

- Dr. Janezu KREKU in dr. Damjani KOGOVŠEK za mentorstvo, potrpežljivost in razumevanje,
- Mihu ODARJU, dipl. ang. (svobodnemu prevajalcu), za prevode,
- Alojzu ROVANU, Nataši ROVAN-GRACNER in Denisu ROVANU za potrpežljivost in podporo ter
- prijateljicama Katarini KRIŽAN in Moniki STOJKO za sprejemanje in podporo.

*Otroci so naše največje bogastvo.
Pravljice so naše najmanjše zlo.*

Izvleček

Diplomsko delo obravnava pravljico kot literaturo za odrasle, ki jo odrasli skozi 'umetnost pripovedovanja' transferira na otroka. Reflektira jo skozi koncepte psihoanalize, pri čemer zasleduje analogije z leposlovjem in duhovnostjo. Duhovnostjo, ki se je osvobodila institucije religije in pričela lastno inteligenco primerjati z inteligenco svetih spisov. Pravljica namreč kot apokaliptična literatura meri na ontološki status ambivalence, ki ga obravnavajo tudi različni verski spisi. Ker je za vernika značilna vdanost v odnosu do Boga, in ker lahko to vdanost opazujemo tudi v izrazu pasivnosti hčerinega odnosa do Očeta, je 'preverjanje enakosti inteligenc' (Rancière: 2005) psihoanalitičnega diskurza in diskurza duhovnosti za potrebe razumevanja leposlovja na mestu.

Osrednje vprašanje, ki ga zasleduje pričujoče besedilo, je geneza ženskosti. Opora analizi v teoretični razpravi je pravljica afriškega avtorja Kama Sywor Kamanda *Začarana deklica*, ki obravnava specifično libidinalno strukturo deklice v obdobju latence. Zgodba izpostavlja napetost med dvema označevalcema, Materjo in Očetom, pri čemer lahko opazujemo dekličino za-vezanost Očetu ter osvobajanje od te za-veze preko 'tistega tretjega', ki intervenira kot objekt želje in s tem prestrukturira označevalec Očeta.

Zaključek razprave je namenjen razmišljanju o vlogi terapevta (analitika, logopeda) v odnosu z otrokom s posebnimi potrebami (otrokom s patologijo 'selektivnega mutizma'). Ta vloga se namreč kvalitativno razlikuje od vloge v odnosu dveh odraslih. S skrbno izbiro pravljice kot metode terapije lahko logoped v otroku obudi zanimanje za ključna vprašanja, ki se v subjektu porajajo v različnih 'visoko občutljivostnih obdobjih' (Bettleheim: 1972, Montessori: 2006) za izgradnjo Subjekta

kulture. Metoda pravljice v logopedski obravnavi omogoča široko didaktično aplikativnost na lingvističnih, psiholoških in socioloških področjih delovanja.

Diplomsko delo osvetljuje in opredeljuje tudi mesto in vlogo logoterapevta v transdisciplinarnem timu za diagnostiko, obravnavo in evalvacijo 'razvojnih psihopatologij', kamor se po DSM IV-TR (SMF, 20. 11. 2010) uvršča tudi patologija 'selektivnega mutizma', bodisi kot samostojnega ali pridruženega simptoma.

Ključni pojmi: psihoanaliza, duhovnost, ženska seksualnost in ženskost, pravljica, diskurz Drugega, nevedni terapevt, logopedska obravnava, selektivni mutizem, bit(-je)

DIPLOMA PAPER: Fairystory »Through the Looking-Glass«* of Psychoanalysis - Fairystory As a Therapeutic Method for Speech and Language Pathology Treatment of 'Selective Mutism'

Abstract**

This diploma paper deals with fairystory as adult literature which is transferred to the child through the 'art of narrating' of adults. It is reflected through the concept of psychoanalysis tracing analogies with fiction and spirituality. That spirituality which freed itself from the bonds of religious institutions and began comparing its own intelligence with intuitive intelligence of the sacred scriptures. Fairystory as apocalyptic literature aims at the ontological status of ambivalence which is also dealt with in various sacred scriptures. Since *devotion* is a typical characteristic of the believers' relationship to God and this same *devotion* can be observed in the passive expression of the daughter's relationship to her Father, 'equality of intelligence validation' (Rancière: 2005) between the psychoanalytical discourse and the discourse of spirituality is warranted for sake of understanding fiction.

The thread of the central question which is followed in this text is the genesis of femininity. The fairystory by African author Kama Sywor Kamanda, *Enchanted Girl*, which deals with a specific libidinal structure of the girl in her latency period supports the analysis included in the theoretical discussion section. The story exposes the tension between two signifiers, the Mother and Father, where we can observe the girl's devoted

---

* Lewis Carol metaphore is used here to describe psychoanalytical concept of 'The Look of the Other' by Lacan (2010).

** Translation from slovene language by Miha Odar, a freelance translator, in cooperation with the author.

attachment to her Father and disattachment of devotion through 'That Third' which intervenes as the object of Desire and thus restructures the Father as signifier.

The conclusion of the discussion is intended to take into consideration the therapist's role (Analyst, Speech and Language Pathologist) in relationship to the special needs children (a child with the pathological state of 'selective mutism'). However, this role is qualitatively different from the role in the relationship of two adults. By careful selection of a fairystory as therapeutic method used by the Speech and Language Pathologist to kindle interest in the child for asking key questions which arise in the subject in different 'periods of heightened sensitivity' (Bettleheim: 1972, Montessori: 2006) in order to build a Subject of culture. The method of fairystory used in speech and language pathology treatment allows a wide didactic application on linguistic, psychological and sociological purviews.

This diploma paper sheds light and defines the place and role of the Speech and Language Therapist in the multidisciplinary team for diagnosis, treatment and evaluation of developmental psychopathology which according to DSM IV-TR (SMF, 20. 11. 2010) also includes the pathological state of 'selective mutism' either as an independent or accompanying symptom.

Key concepts: psychoanalysis, spirituality, female sexuality and femininity, fairystory, Discourse of the Other, Unconscious therapist, Speech and Language Treatment, selective mutism, Be(-ing)*

---

* In slovene language this concept refers to the verbe 'to be', to the concept of (human) being as well as to the (heart) beat.

---

1 UVOD

Sodobno virtualno 'medmreženje' je omogočilo globalno informacijsko pretočnost in z njo novo družbeno paradigmo, poimenovano 'družba znanja'. Grožnji globalizacije kot procesa izsiljene unifikacije s strani Zahodnih sistemskih ureditev (predvsem političnih in ekonomskih) botruje naraščajoča informacijska pismenost, ki 'družbo znanja' počasi povzdiguje v 'družbo spo-znanja', tj. družbo spoznavanja in samospoznavanja. Katastrofičnost in apokaliptičnost gledanja na prihodnost človeštva zamenjuje 'znanstveni pristop' k 'preroški literaturi'. Na podlagi simptomov preteklosti preko analize stanja sedanjosti interpretira smernice prihodnosti.

1.1 Obrat 'svetov-časov'

Neodvisna ameriška raziskovalka, ustanoviteljica spletnega portala 13moon.com, kjer se predstavlja pod svojim duhovnim imenom Eden Sky ('jasno nebo'), od leta 1995 preučuje kulturo Starih Majev. Neprecenljivo zapuščino staromajevske civilizacije vidi predvsem v naravnem, 13-cikličnem koledarju, ki kot alternativa linearni, mehanski percepciji časa obravnava 'naravne' Zemljine cikle in astronomske premike.

V izteku staromajevskega koledarja vidijo novodobni vizionarji (13moon, 7. 3. 2013) simbolni akt predaje razumevanja koncepta časa kot cikličnega procesa, integriranega v 'biosfero', in 'upravljanja s časom' v smislu sledenja in odzivanja na 'naravne' cikle (na cikle narave), kar je prvi korak na poti evolucije planetarne zavesti 'novega človeka', poimenovanega 'homo lumenus' ('raz-svetljeni človek'). Kot pravi Eden Sky: »mi smo utelešenje prerokbe«. (Citati, 59)

»Ta trenutek v kolektivnih sanjah je potopljen v skrivnost, skrivnost, ki udarja z ritmom naših src. Naj bo znano, da smo tukaj z namenom pokazati novo kulturo, ki je osnovana na zavedni, harmonični neodvisnosti. To je izpo(po)lnitev, v katero nas vabi prerokba.« (Citati, 59)

1.2 Kolektivni mandat bivajočega

Obrat 'svetov-časov' razlaga Eden Sky (13moon, 8. 3. 2013) v okviru 'kolektivnega mandata bivajočega', ki ga skozi oči psihoanalize lahko razumemo kot ideal in kot željo. Idealu kot elementu 'duševnega inventarja kulture' Freud (1996) pripiše vlogo narcistične zadovoljitve, saj naj bi preprečeval sovražnost do civilizacije posameznega kulturnega kroga. V času 'patološkega narcisizma', kot sodobno globalno kulturo 'imaga' imenuje Žižek (1985), ideal, ki preprečuje sovražnost do civilizacije 'planetarnega kulturnega kroga', omogoča sinergijo posameznih kultur. Sinergijo posamičnega na osnovi razumevanja in spoštovanja posameznega.

Ideal jaza ima svojo referenčno točko v pogledu, kot razlaga Renata Salecl (1996), v identifikaciji s pogledom Drugega kot z idealom, medtem ko je želja vezana na glas. Po tej analogiji ideal sodi v kategorijo Imaginarnega, želja kot 'želja Drugega', ki se razgrinja skozi glas, ki pa je glas nikoli ne razgrne, pa v kategorijo Simbolnega.

1.3 Pravlјice zdravijo*

Pravlјica kot pripovedovalsko-literarna umetnina, ki v 'duševnem inventarju' posamezne kulture zastopa sfero 'nadomestne zadovoljitve' (Freud:1996), posreduje ideal in izpolni željo: »Na splošno se pravlјice niso ukvarjale z možnostjo, ampak z željami.« (Citati, 59)

Metoda pravlјice v terapevtskem odnosu z otrokom ponuja umik iz realnosti terapevtske situacije v magično polje kreacije imaginacije. Znotraj tega polja skozi medij 'nevednega terapevta' zgodba nagovarja otrokov 'psihološki aparat'. Silvestre (1987) pravi, da je naloga terapije modifikacija identifikacije, in da je le-ta delo analizanta. Naloga nevednega terapevta (analitika, logopeda) je v odnosu z otrokom s posebnimi potrebami procesno strukturiranje terapije (analize, obravnave) kot odziv na otrokovo iskanje spoznanja.

1.4 Kalejdoskop raziskovalne metode

Iskanje spoznanja kot gonilo 'umne volje', za katero Rancière (2005) pravi, da je najprej 'umetnost obvladovanja samega sebe', in ki se materializira skozi arbitrarnost jezika, v priĉujoĉem besedilu primerja, povezuje, zdruŹuje tri diskurze v kalejdoskop raziskovalne metode. Psihoanaliza se kot metoda raziskovanja veŹe na preteklost, analizira dovršeno Subjekta, medtem ko diskurz duhovnosti meri na prihodnost, na moŹno Subjekta. Umetnost se nahaja v polju sedanjosti. To pomeni, da vsakokratni naslovník umetnosti z *v-danostjo* aktualizira brezĉasno sporoĉilo. Tisto, kar da umetnost v danost naslovníku, je namreĉ brezĉasni občutek samopozabe.

---

* Bauer: 2008

2 NEKOČ...

... se je pisalo leto 2012, za katerega so velikemu čarovniku Nostradamusu zvezde prišepnile nenavadno prerokbo, ki je dolga stoletja ostala skrivnost. Nostradamus je namreč živel v času, ko so odposlanci gospodarja zemlje preganjali čarovnike in jim grozili s smrtjo. Zato je zviti modrec poezijo zvezd zazidal v steno svoje delovne sobe. Nekega dne, ko je bil veliki čarovnik že zdavnaj umrl naravne smrti, so stanovalci njegove nekdanje rezidence razbili steno, ki je varovala preroško poezijo. Vendar pa novi stanovalci vsebine zapisov niso razumeli. Kako bi le, ko pa je mojster svoje štirivrstičnice spisal kar v štirih jezikih, med katerimi sta bila dva že davno odpisana. Pa razumevanja tudi niso iskali, saj so vrednost zapisov videli zgolj v mojstrovem imenu. Prerokbe so natisnili in si s tem pridobili materialno blaginjo. Iskalcem razumevanja širom sveta pa so tako omogočili poskuse prevajanja, tolmačenja, zavajanja in novačenja k okultizmu.

Med *Nostradamusovimi neobjavljenimi prerokbami* (Crockett: 1997) najdemo štirivrstičnico, ki za leto *dvajset in dva krat šest* napoveduje prihod 'spoznanja z neba'. To spoznanje naj bi dopolnilo zemeljska, torej izpopolnilo dognanja sodobne znanosti in človeku dobe Kali ponudilo uteho ravnotežja med eksaktnimi in svobodnejšimi vedami. Četrta verz prerokbe: »Znanstveniki se smehljajo zaradi strahu in občudovanja.« (ibid., 80) govori o razbremenitvi znanosti vodilne vloge v družbi in uravnoveženju z znanji neznanstvene narave, znanji onkraj znanosti, ki jim zapovedi objektivnosti in racionalnosti odrekata mesto enakovrednega diskurza.

2.1 Trije diskurzi

Fuzija znanj morda ni nov pojem, saj je sodobna zahodna znanost v strahu pred grožnjo izčrpanja preverljivih dognanj na posameznem področju raziskovanja vzela nase mandat interdisciplinarnosti. Tako smo priča povezovanju različnih znanstvenih disciplin, ki so si z medznanstvenimi analogijami vzorcev diskurzov pridobile status novih ved. V psihoanalizi je na primer uveljavljen termin 'lacanovska algebra', ki pomeni Lacanov prevod in dopolnitev Freudovega diskurza z matematičnim. Prav tako je psihoanaliza ena izmed redkih ved, ki prevaja umetnost, in ki s temi prevodi zapolnjuje vrzeli znanstvenih dognanj* z namenom vzpostavitve 'tiste govorice', ki bo kar najtesneje obkrožila vsebino resnice. Kot objekt znanstvenega raziskovanja si namreč psihoanaliza postavlja diskurz, izrečeno, predvsem pa 'alteritero rečenega', vsebino praznine.

Umetnost pa ni edina oblika človeške ustvarjalnosti, katere materialni produkt je emanacija duha. Če iščemo znanje onkraj znanosti, ki se direktno sklicuje na 'spoznanje z neba', opirajoč se na Rancièrjevo predpostavko o enakosti inteligenc, lahko v razmislek vzamemo duhovnost. Duhovnost, ki se je osvobodila religije, ki je pretrgala popkovino z zemeljsko avtoriteto in pričela lastno inteligenco primerjati z inteligenco svetih spisov. Duhovnost je laična, zato ji ne gre odrekati mesta v strokovnem diskurzu, o čemer nas je poučil že Hesse (1979) v svojem uvodu k *Igri steklenih biserov*, kjer

---

* Freud je na primer oporo razlagi najslavnejšega psihoanalitičnega koncepta 'Ojdipovega kompleksa' našel v Sofoklovi tragediji. Dolar je pri analizi 'Kafkovih glasov' našel skupni vir hrane in glasu (v *O glasu*: 2003). Vrednost leposlovja za psihoanalizo je v estetiki/ poetiki diskurza, umetnostnega 'je Jezika' (Dolar: *ibid.*), ki meri onkraj. Ta 'onkraj' pa je predmet psihoanalitičnega raziskovanja.

pravi:

»Na dnu vsakega gibanja duha proti idealnemu cilju tega, kar naj bi bila universitas litterarum, na dnu vsake platonske akademije, vsake družabnosti kake duhovne elite, vsakega poskusa zbližanja med eksaktnimi in svobodnejšimi vedami, vsakega poskusa sprave med znanostjo in umetnostjo ali med znanostjo in religijo, je bila ista večna ideja, ki je za nas dobila obliko v igri steklenih biserov.« (Hesse: 1979, 13)

2.2 Na sledi 'univerzalne govorice'

Ta 'universitas litterarum' je ravno 'tista govorica', ki združuje, uravnoteža in skozi razumevanje sprejema ter priznava enakost inteligenc. 'Tisto govornico' opredeljuje tišina biti, ki se ové lastne rezonance, medtem ko je poglavitna vrlina naše inteligence, tako Rancière (2005), scela pesniška: »V dejanju govora človek ne prenaša svojega védenja, ampak pesni, prevaja ...« (ibid., 65) Védenje je on-kraj in ni nikogaršnja lastnina. Zato védenja tudi ni mogoče predati, posredovati, z njim barantati. Védenje vznikne v subjektu, besede le bolj ali manj uspešno *zarisujejo svojo parabolo okrog resnice*. Zato je prevajanje emanacija duha, ki Drugemu omogoča, da se v duhu prepozna. Hesse metodologijo igre steklenih biserov takole razloži:

»Perrot si je naredil po zgledu naivnih računal za otroke okvir z nekaj ducati žic, na njih pa je lahko nanizal steklene bisere različne velikosti, oblike in barve. Žice so ustrezale notnim črtam, biseri notam in tako naprej, in tako je naredil iz steklenih biserov glasbene citate ali izmišljene teme, jih spreminjal, prestavljal, razvijal, preoblikoval in jim postavljaj nasproti druge.« (Hesse: 1979, 26)

2.3 Fantazijska upesnitev človeške zgodbe

Ker imamo v razpravi, ki sledi, opraviti s pravljico, nam poskus enakovredne uporabe znanosti, umetnosti in duhovnosti omogoča temeljitejši vpogled v sporočilo te magične literature, ki izvira iz starodavnih mitov, fantazijskih upesnitev človeške zgodbe. Da pa bi naši poti popotovanja-iskanja pripravili kar najboljšo popotnico, bi se bilo na tem mestu smotrno povprašati, kaj je pravljica in kaj človeška zgodba. Pri tem se bomo uprli na Tolkienu in njegov esej *On Fairy-Stories* (2001). Avtor tam uvede preprosto razmejitev med *primarnim svetom*, resničnostjo materialnega bivanja, za katero je značilna *primarna vera*, da se čutim tukaj, zdaj, da s te točke opazujem to okoli sebe. *Sekundarni svet*, kateremu velja *sekundarna vera*, pa je svet fantazije, ki ga skozi Simbolno vračamo primarnemu. *Sekundarna vera* presega *primarno*, se v samem presežku ustvari, njena igra, ki premika, odmika, izmika, se spotika ob meje fantazijskega sveta, pa je preslikava in razširitev *primarnega sveta*. Lacan takole utemelji diskurz Drugega: »Ta igra označevalcev v resnici ni inertna, saj jo v vsakem posameznem delu animira cela predniška zgodovina realnih drugih, ki jih poimenovanje označevalnih Drugih vpleta v sodobnost Subjekta.« (v Primer Schreber: 1995, 88) Narava *sekundarnega sveta* je transcendentalna.

Za pravljico kot enakovredno zastopnico znanja na poti do spoznanja je potrebna *literarna vera*, ki jo Tolkien definira kot »želeno ohranjanje ne-vere«. (Citati, 59) Navkljub temu, da naslovnik pravljice ve, da se spušča v *sekundarni svet*, vseeno podleže *sekundarni veri*. Vidimo, da literatura implicira neko mero vdanosti, pasivnosti v odnosu do zgodbe, in neko mero aktivacije, subkreacije, ki kot da nastaja sama. Pravljični svet slika 'označevalni Drugi' (Lacan: 2010), kar lahko razumemo kot 'odziv' subjekta na pravljíčarjevo 'umetnost pripovedovanja', na

'celostno' (psihofizično) predajo zgodbe skozi vzajemno predajo (z)godbi.

Čeprav sodobni čas pojmuje pravljico kot literaturo za otroke, pa se v tej *dedni usedlini iz filogeneze človeškega libida* (Freud: 2007) skriva prastaro znanje o človeku, bitju ambivalence. Pravljica namreč kot apokaliptična literatura meri na ontološki status ambivalence, se giblje v opozicionalni dvojnosti med 'dobrim' in 'zlim', med užitkom in tesnobo. Osebnostne odlike protagonista postavljajo pred ustrezajoče preizkušnje na življenjski poti, odrešitev konca pa je odvisna od junakove vere v 'dobro'. Srečen konec lahko razumemo kot materializacijo protagonistovega uravnoveženega stanja duha, rezultat njegovega notranjega boja v harmoniji meditativnega miru. Odrešitev v pravljici je možna preko analogije s človeško zgodbo. V kolikor se naslovnik pravljice prepozna v protagonistovem nihanju, predstavlja popotovanje pravljичnega junaka (pravljичnjaka) naslonitveni ideal, ki nudi oporo misli v zavetju *sekundarnega sveta*.

2.4 Credo quia absurdum*

Latinski pregovor navaja Freud v delu *Prihodnost neke iluzije* (1996), kjer razlaga fantazmatsko pogojenost religioznih naukov, za katere pravi, da so nedostopni zahtevam razuma, saj je njihova resnica odvisna od notranjega doživetja. Notranje doživetje lahko razumemo kot 'uspelo srečanje' med posredovano 'fiktivno resnico' z 'notranjo resnico' subjekta, ki je prav tako konstrukt, fantazma. Odvisnost od notranjega doživljanja je značilnost vsakršne fikcije, kamor se uvršča tudi pravljica kot fantazijska magična pripoved. 'Uspelo srečanje' s pravljico je možno, v kolikor naslovnik pravljice poseduje referenčno

---

* »Verjamem, ker je nesmislna.«

fantazmo. 'Uspelo srečanje' z naukom pravljice pa je dogodek pripoznanja le-te. V tem pogledu ima pravljica terapevtski učinek. Skozi fantazijsko notranje doživljanje, pod pogojem identifikacije naslovnikove fantazme s protagonistovo, skozi identifikacijo sámo, omogoča 'duhovno' notranje doživetje. Nauk pravljice se razgrne kot uvid 'nesmisla' fantazme, katerega predpogoj je bila vera v smisel nesmisla.

Skozi koncepte psihoanalize lahko opazujemo poskuse ubesedovanja realnosti in pravljica je kot pripovedovalsko-literarna vrlina kulture prav takšen poskus. Ker je Realno vselej on-kraj besed, on-kraj diskurza, se nam na prvi pogled morda zazdi neubesedljivo. Diskurz ne-(s)misel zgolj obkroži, izrečeno pa se vrne k subjektu kot orodje, ki naj pomaga misli, da odmisli samo sebe in tako spozna resnico.

Za osvetlitev problema, ki ga tu vzpostavljamo, bi bilo smotrno z besedami obkrožiti pravljico kot tisti diskurz kulture, ki skozi fantazijsko pripoved nagovarja k spravi s svetom-v-svetu. Tisti diskurz v 'tisti govorici', ki jo pravljice delijo s sanjami in fantazijami, in ki jo je Dolar (2003) konceptualiziral kot 'jejezik'. Je-jezik metafore, ki operira s simboli, prevedljivimi v realnost človeške zgodbe.

2.5 Komu govori?

V *Spisih o umetnosti* Freud pravi, da »tako literatura kakor fantazija nadaljujeta in nadomeščata nekdanjo otroško igro.« (Freud: 2000, 105) Pravlјico, ki je po svoji definiciji fantazijska pripoved, lahko v tem kontekstu razumemo kot literarizacijo domišljajske igre. Domišljajski svet, v katerem se odvija ta igra, kreira pripovedovalec/pisec/pravlјičar, ki je praviloma odrasli. Tolkien opredeli pravlјico kot literaturo za odrasle, enakovredno drugim literarnim zvrstem:

»V kolikor je napisana z umetniškim čutom, bo osrednja vrlina pravlјic preprosto tista vrlina, katero si kot literarna zvrst delijo z drugimi literarnimi izrazi. Vendar pa pravlјice v nenavadni meri ali na nanevaden način nudijo tudi naslednje: fantazijo, izpo(po)lnjevanje, pobeg, uteho. Torej vse tisto, kar otroci potrebujejo manj kot odrasli.« (Citati, 59)

Uvrstitev pravlјice v polje 'literature za otroke' pripisuje Tolkien 'zgodovinskemu naključju': »Povezovanje otrok in pravlјic je nesrečni splet dogodkov iz zgodovine človeštva.« (Citati, 59) Pravlјico razume kot vejo 'eskapistične literature', katere posebnost je, da pravlјičnega popotovalca, tako pripovedovalca/pisca kot tudi poslušalca/bralca, pripelje 'nazaj domov'. Pravlјičarstvo, tj. pripovedovanje in pisanje pravlјic, pojmuje Tolkien kot intelektualno kreativno delo, kot 'operativno povezavo' med imaginacijo in razumsko gradnjo (pri)povedi. Pravlјičarja, pripovedovalca, pisca pravlјic pa kot 'subkreatorja', v čigar fantazijsko kreacijo, subkreacijo v območju *sekundarnega sveta*, vstopa poslušalec, bralec, naslovník pravlјice. V kolikor je naslovník pravlјice odrasli, je njegovo popotovanje prav tako intelektualno kreativno delo, medtem ko otrok latentno sporočilnost kreacije imaginacije sprejema subtilno, intuitivno. Odrasli pravlјico razume, otrok doživi.

2.6 Resnica v pravljici

Bettelheim (2002) kritizira novodobne starše, ki v želji, da bi svojega otroka obvarovali pred elementi 'groze' v pravljici, le-te pri pripovedovanju izpuščajo. Otrok, ki ravnanje s svetom-v-svetu šele usvaja, izzive realnosti doživlja enoplastno, kot izključno prijetne oziroma izključno neprijetne, zato dramatično. Elementi 'groze' v pravljici mu omogočajo srečanje in soočenje s strahovi, ki jih doživlja bodisi v *primarnem*, bodisi v *sekundarnem svetu*, ker namreč ločnico med tema dvema poljema prične usvajati šele v obdobju latence. Pri tem opozarja Bettelheim tudi na problematiko racionalne razlage vsebinskih vidikov pravljice otroku s strani odraslega:

»Odgovor na vprašanje, ali pravljica govori resnico, se ne bi smel lotevati problema faktične resnice, ampak tega, kar otroka trenutno zaposluje, naj bo to njegov strah pred tem, da bi ga kdo začaral, ali njegova čustva ojdipske tekmovalnosti.«
(Bettelheim: 2002, 171)

Če sledimo Tolkienovi misli o pravljici (2001), le-ta vselej govori resnico, saj so magični elementi verodostojni v polju *sekundarnega sveta*, se z zakoni tega sveta ujemajo. Težava nastane, ko naslovnik pravljice v *sekundarni svet* usmeri *primarno vero*, tj. ko 'fizično' vstopi v lastno kreacijo imaginacije. Freud v spisu *Nevroza in psihoza* (1987) razlaga razcepljenost z zunanjim svetom pri psihozi kot 'zavračanje želje s strani realnosti'. Pravljica kot fantazijska pripoved, ki posreduje ideal (tisto, kar osmišljuje, nesmisel) in izpolni željo (tisto, kar je osmišljeno, smisel ne-smisla), je primerna terapevtska metoda v primeru 'vztrajanja v nesmislu' pri patologijah, vezanih na shizo osebnosti. Medtem ko se od odraslega pričakuje, da bo zavzel homogeno eksistencialno držo, je otrokovo delovanje v svetu-za-svet po svoji naravi

nekonsistentno. Pravljica tako otroku predstavlja učno gradivo v njemu lastnem mediju, medtem ko odraslemu ponuja katarzično očiščenje tesnobe nesmisla.

3 ZAČARANA DEKLICA

3.1 Sub-kreator

Kama Sywor Kamanda je avtor egipčanskega rodu iz Konga. Že iz te prve postavke v njegovem življenjepisu izvemo, da gre za osebo, ki v sebi združuje dvojnost porekla. Privilegij vpliva te fuzije kultur avtor v svojih delih uporablja pri gradnji mostu med individualizmom in kolektivizmom. Med religijo in magijo. Med moškim in ženskim. Med odraslim in otrokom. O svojem delu je nekoč spregovoril:

»Moja poezija govori o moških in ženah z vseh celin, ki se borijo za pravi in pravični humanizem, v katerem lahko njihove sanje postanejo resničnost. Gre za poezijo življenja, upanja in povzdigovanja vrlin, ki spodbujajo razbohotenje posameznika v skupnosti, kjer je harmonično stanje odvisno od prispevka vsakega posameznega člana.« (Citati, 59)

Vidimo, da avtor *Afriških pravljic* (Kamanda: 2009) svoj celoten opus pojmuje pravljjično. Kot Subjekt dveh kultur si prizadeva za neizključujoče povezovanje nasprotij, za uravnotežanje v človeku in med ljudmi. In čeprav se njegova dela naslanjajo na afriške mite in vsebujejo simboliko 'črne celine', so prevedljiva, tako dialektično kot kontekstualno, v človeško zgodbo, za katero smo v uvodu predpostavili generično univerzalnost.

3.2 Obnova zgodbe

(obnovljeno po literarni predlogi Kamanda, K. S. (2009): Začarana deklica, v: *Afriške pravljice*. Sanje, Ljubljana. Str. 190 - 216)

Afriška pravljica *Začarana deklica* pripoveduje o kmetu, ki živi s svojo odraščajočo hčerko. Zlobna sosedka je na lepoto kmetove hčerke ljubosumna, zato nadnjo prikliče zli urok, zaradi katerega deklica zboli. Oče išče zdravilca, ki bo ozdravil njegovo hčer. Utrujeni popotnik, ki se zateče h kmetu, svojemu obupanemu gostitelju predlaga, naj se pogodi s sosedo. Čarovnica prekliče urok pod pogojem, da se deklica poroči z njenimi tremi nečaki. Kmet sprejme kupčijo, prelepa deklica si opomore, a bolezen ne izgine popolnoma. Nekega dne, ko oče dela na polju, deklico obišče neznanec. V zameno za obljubo zvestobe ji podari amulet, ki začarano deklico ozdravi bolezn. Presrečna deklica odhiti k očetu, ki pa jo v strahu pred izpolnitvijo umazane kupčije odpelje v tujo deželo. Ko je deklica godna za možitev, kmeta obiščejo štirje snubci. Oče ne ve, kako bi ugodil vsem snubcem, zato hčerko odpelje k čarodeju. Modrec zapre deklico v kolibo skupaj z mišjo, kokošjo in psico ter prične recitirati skrivnostne napeve, s katerimi prikliče duha velikega modreca. Veliki modrec odvede deklico in živali v svetišče duhov, od koder se vrnejo štiri na las podobna dekleta, med katerimi kmet ne prepozna več svoje hčere. Kljub temu se pomirjen vrne domov in se posveti pripravam na štiri poroke. Leta kasneje, ko je kmet že star in utrujen, se odpravi obiskat svoje otroke. Prvi zet mu potoži, da mu neka zlobna miš krađe denar. Drugi zet se pritožuje, da je njegova žena neurejena in neredna kot kakšna kokoš. Tretji zet se razjoka, ko pripoveduje o jezi svoje žene, ki je primerljiva le s steklim psom. Oče navkljub težkim razmeram, v katerih živijo zakonci, blagoslovi njihove zveze, nato pa se odpravi obiskat četrto hčer. Ob prihodu ga sprejmejo zet z ženo in vnuka, ki sta nad dedkom navdušena. Ko kmet vidi nežnost in spoštovanje med zetom in hčerjo, spozna, da je našel svojo pravo hčer. Pri njih ostane do konca svojih dni.

3.3 Analiza pravljice

Začarana deklica (Kamanda: 2009, 190) ne začneja z nekoč, ne obljublja popotovanja daleč tja v daljne kraje, v varno zavetje fantazijskega, temveč že s prvo povedjo naznani problem zgodbe, ki sledi. V tem pogledu je pravljica brutalno iskrena: »Sonce se je potopilo med oblake in začelo zahajati, le droben plamen na nebu je govoril o tem, kako se oddaljuje.« (Kamanda: 2009, 190) Ker je sonce v psihoanalizi simbol za očeta (Freud: 1996), lahko ta uvod v pravljico beremo kot uvod v obdobje latence pri deklici. Zahajajoče sonce tako simbolizira zaton Ojdipovega kompleksa. Dogajalni čas zgodbe je 'sušno obdobje', torej obdobje, ko zemlja trpi pomanjkanje dežja in obdobje, ko sonce neusmiljeno pritiska na zemljo s svojo uničevalno močjo. V takšnih razmerah se dekle pripravlja na ženskost.

Naslov zgodbe napoveduje osrednji lik pravljice, vendar pa se skozi pripoved razkrije, da je naslovna vloga deklice zgolj orodje v rokah vodilne vloge očeta. Ta se v odnosu do hčere pojavlja kot oče, kot kmet in kot mož. Kot oče deklico vodi, 'dela na polju' nezavednega in tako predstavlja instanco Očeta v nezavednem. Kot kmet v imenu hčere naslavlja objektni svet, skozi medij hčere Drugi govori. Kot mož se oče v pravljici pojavi dvakrat. Prvič se ob pogledu na domnevno ozdravljeno hči zdrzne, prepozna se kot objekt libidinalne investicije deklice, čemur sledita beg očeta in hčere v drugo deželo. Drugič ga v vlogi moža preplavi tesnoba zavoljo vrnitve potlačenega. Oče - kmet je namreč svojo hčer obljubil za ženo kar štirim snubcem.

3.3.1 Očetova hči

Nakazali smo, da *Začarana deklica* pripoveduje o eni sami realni osebi, saj se vsi preostali protagonisti v pravljici libidinalno vežejo na naslovni lik. Če parafraziramo, to pomeni, da nihče izmed protagonistov ne obstaja oddvojeno od deklice, dasiravno je naslovni lik vseskozi pasiven. Premi govor je namreč deklici v sicer dolgi zgodbi odmerjen enkrat samkrat. Na katerem mestu in zakaj, k temu se še vrnemo. Zaenkrat je pomembno le, da sprejmemo predpostavko ontogenetske zasnove zgodbe in protagonistov kot tistih Drugih, preko katerih se vzpostavlja Subjekt* (Althusser: 1980), in ki subjekt vodijo po spirali navidezne rasti. Navidezne zato, ker gre za rast v kulturi. Od nagonov k idealom.

3.3.1.1 Predzgodovina zgodbe

Preden se lotimo analize ključnih vsebinskih momentov pripovedi, bi bilo smotrno pokukati v predzgodovino zgodbe. V tisto obdobje otroštva, v katerem se izoblikuje izhodiščna situacija *Začarane deklice* - 'obrat k očetu' (Deutsch v Freud: 2006, 156), ki v primeru deklice povzroči čustvo ljubosumja do Matere. Mati namreč znotraj še nerazrešenega Ojdipovega kompleksa deklici predstavlja neposredno tekmičo v boju za očetovo naklonjenost. Zato se v večini tipično ženskih pravljic, ki se ukvarjajo s problemom odraščanja (Trnuljčica, Sneguljčica, Pepelka,

---

* 'Subjekt' z veliko začetnico se nanaša na Althusserjevo pojmovanje Subjekta kot interpeliranega individuuma, ki nase privzame mandatno vlogo kot odgovor na enigmo Želje Drugega. Torej bit-za-druge kot odgovor na poziv Drugega, medtem ko je 'subjekt', zapisan z malo začetnico, bit-na-sebi-za-sebe, »vase reflektirana diferencialnost« (Lacan v Dolar: 2003, 67). O interpelaciji subjekta v Subjekt Althusser v eseju 'Ideologija in estetski učinek'. (v *Ideologija in ideološki aparati države*: 1980)

Motovilka idr.), Mati pojavlja v vlogi hudobne mačeha oz. zlobne čarovnice, ki je v odnosu do hčere neprizanesljiva. Seveda tu ni govora o realni materi, temveč o hčerini specifični reakciji na nezavedno sporočilo označevalca Matere, naj se odstrani iz odnosa z očetom.

3.3.1.1.1 Grdo lepote

V zgodbi, ki jo tu opazujemo, 'stara čarovnica' ne prenese lepote kmetove hčere, saj so »vse njene hčere grde«. Lepota velja za odliko seksualnega objekta vse odkar se je človek postavil v pokončno držo in podlegel primatu vida.* In če naj lepoto kot koncept jemljemo resno, moramo njeno opozicijo sprejeti kot konstitutivni del celote. V trenutku, ko se deklica prepozna v očeh velikega Drugega kot 'lepa', jo pogled prvega Drugega opredeli v njenem nasprotju kot 'grdo'.

3.3.1.1.2 Trikrat rojeni subjekt

Rojstvo v Simbolno poteka pod taktirko starševstva, tako kot rojstvo v telo povzročita ljubimca, pri čemer je otroku/fetusu dodeljena vloga odvisnosti od *vsemoči* svojih preteklih, oziroma v primeru akta spočetja, bodočih roditeljev. Navidezni pasivnosti zarodka pa kljubuje že popotovanje oplojene celice po jajcevodu in brazdanje kot prvi izraz samoohranitvenega nagona. Fiziološki zarodek je tako vseskozi aktiven, njegova pozicija odvisnosti v njem evocira samoohranitvene pulzije. Gibanje ploda med 8. in 9. tednom gestacijske starosti je prav tako pomemben

---

* Freud v delu *Nelagodje v kulturi* (2001) razlaga umik vonjskih dražljajev vzdraženjem vida kot posledico človekove odvrnitve od zemlje. Medtem ko so vonjski dražljaji vezani na organsko periodičnost seksualnega dogajanja, pa vzdraženja vida delujejo permanentno. Odtod vpliv lepote na psihično spolno vzdraženje 'pokončnega človeka'.

dokaz aktivacije subjekta, ki z zorenjem pridobiva na samostojnosti v smislu odzivnosti na psihofizično stanje matere - gostiteljice, umeščene v okolje, definirane z objektnimi odnosi, med katerimi igrajo ključno vlogo najmanj trije označevalci. Označevalec moškega - prokreatorja, falos in označevalec otroka, ki to šele bo.

Rojstvo v svet je kot biološka nujnost specifično, saj, če odmislimo kirurška rojstva, poteka v *izmenjajoči vzajemnosti* med materjo in rojevajočim se subjektom. Pojem *izmenjajoča vzajemnost* je poskus prevoda angleškega izraza 'mutuality', ki ga je Bettelheim definiral kot »iz(po)polnjevanje vsakega v odnosu do drugega«. (Citati, 60) 'Mutuality' se drži tako akta spočetja, kjer sta v *izmenjajoči vzajemnosti* ženska in moški (V tem trenutku, tukaj, ta ženska ljubi tega moškega in je od njega ljubljena ter v tem trenutku, tukaj, ta moški ljubi to žensko in je od nje ljubljjen.), kot tudi dogodka rojstva. Oče, ki je pri tem rojstvu odsoten, izvzet iz *izmenjajoče vzajemnosti*, se pri rojstvu v Simbolno vzpostavi kot nujnost razmejitve imaginarne simbiotske vezi med otrokom in materjo. Kot tisti Drugi, ki intervenira in s tem »konstituirajo pozicijo Subjekta kot govorečega«. (Lacan: 2004, 6) Čas falične etape, 'očetovske metafore', kastracijskega kompleksa, je namreč čas, ko otrok intenzivno izgrajuje jezik. Ko usvaja gramatične zakonitosti materne jezika, ki ni več zgolj Materin jezik, temveč 'most' komunikacije s širšim okoljem.

3.3.1.1.3 Ojdipov kompleks pri deklici

Ojdipov kompleks, kakor ga razlaga Lacan (2004), poteka v treh dobah. V prvi dobi se otrok prepozna kot 'želja želje'. Gre za imaginarno identifikacijo z objektom materine želje, ki v otroku vzpostavi Hamletovo dilemo: Biti ali ne biti objekt materine želje? Biti ali ne biti materin falos? Falos je tu pojmovan kot *praoznačevalec*, ki ga evocira 'očetovska metafora' (Lacan v Primer Schreber: 1995), kar pomeni, da je falocentrizem »pogojen z vdorom označevalca v človekovo psiho«. (ibid., 91)

Izločitev Jaza, ki predhodi 'trem Ojdipovim dobam', implicira uvid dvojnosti, opozicionalne binarne strukture ustroja sveta. In sicer v 'fort-da' igri, ki spremlja materino nego, njen odziv na potrebe dojenčka, v intervalih *izmenjajoče vzajemnosti*, v tišini, ki napeto pričakuje odgovor, se rodi Jaz kot čista drugost. Dolar takole razloži odgovor na enigmo Želje Drugega: »brž ko je Drugi izzvan, interpeliran, s tem vzvratno spremeni krik v poziv, vnazaj mu pripiše pomen, ga raztolmači, iz njega napravi besedo, naslovljeno na Drugega.« (Dolar: 2003, 41) Mati tako kot prvi Drugi vzpostavi temelj, bazo, zakon interpersonalne izmenjave, ki jo prežema dvojnost otrokovega odziva. Otrok 'materin glas' doživlja hkrati kot *prvo gnezdo*, »ki se ga nujno držijo retroaktivne fantazme prvobitnega simbiotičnega zlitja pred nastopom označevalca in manka« (ibid., 72) in kot *prvo kletko* paranoične fantazme 'ujetosti'.

Freud v svojem spisu o infantilni seksualnosti (2006) nagon po vednosti oziroma raziskovanju umesti v kronološko starost 3-5 let, v kateri otroka zaposljuje seksualna radovednost. To je hkrati visoko občutljivostno obdobje za izgradnjo jezika in obdobje, v katerem otrok pokaže zanimanje za zgodbo. Pravljica doživi transformacijo zvočne kulise v imaginarno polje metafizičnega raziskovanja. Opozicionalna dvojnost sveta, ki

otroka zaposluje vse odkar je izločil svoj Jaz, in katere konflikt gladi pravljica, se v času Ojdipovega kompleksa vrti okoli spolne razlike staršev.* Prva metafizična preiskovanja se torej sučejo okrog 'vprašanja o izvoru' ter vlog, ki jih pri tem zasedata starša.

V drugi dobi deklico doleti kompleks manka, ki 'zrahlja nežno razmerje do materinskega objekta' (Freud: 2006, 128). Če sledimo Freudovi tezi, da »deklica sprejme kastracijo kot izvršeno dejstvo,« (ibid., 115) in da se to dejstvo drži ne samo nje, ampak tudi matere, lahko 'zrahljanje nežnega razmerja' beremo kot vznik rivalstva med deklico in Materjo. Identifikacija v manku namreč pomeni identifikacijo z imaginarno pozicijo odvisnosti, ki v psihičnem aparatu deklice vzbudi destruktivne težnje zoper to pozicijo in vpelje fantazmo o odrešitvi. V vlogi odrešitelja se kot 'tisti, ki ga ima', tisti, ki bo zapolnil dekličin manko, vzpostavi Oče, destruktivne težnje pa se usmerijo na Mater, ki jo deklica prepozna kot teknico v boju za očetovo naklonjenost.

'Obrat k očetu' poteka pri deklici v smeri pasivnih teženj. Ideal jaza, v kolikor se vzpostavi v tretji Ojdipovi dobi, vzpodbuja ženskost in tako deklici nalaga neko vdanost v odnosu do označevalca Očeta. V ta odnos intervenira prepoved incesta kot splošna simbolna prepoved, kot sam poseg simbolnega.

Začarana deklica je malo zatem, ko je 'zlobna ženska' priklicala nadnjo 'zli urok', zbolela. To njeno skrivnostno in neozdravljivo bolezen lahko razumemo kot histerični simptom, kot obrambno silo zoper libidinalno investicijo v očetovski objekt, ki jo izzove ljubosumje do Matere. Freud (v Primer Schreber:

---

* Spolna razlika se tu nanaša na celostno razumevanje spola, tako na biološki, kot na njegov družbeni vidik.

1995) odtegnitvi libida pri histeriji pripiše pretvorbo v telesne inervacije ali tesnobo. V spisu 'Preobrazbe v puberteti' (v Freud: 2006) opredeli 'infantilno tesnobo', ki pesti tudi začarano deklico na poti formiranja ženskosti: »[K] plašnosti so nagnjeni samo otroci s prevelikim in predčasno razvitim seksualnim nagonom, ki je z razvajanjem postal zahteven.« (ibid., 101) Bolezen našo junakinjo drži v socialni izolaciji. Njena specifična navezanost na Očeta, pokornost Očetu, je razvidna iz dekličinega nevmešavanja v lastno bolezen. Označevalec Oče je namreč tisti, ki išče nekoga, ki *potiho upa, da bo prišel nekdo* in ozdravil njegovo hčer.

3.3.1.2 Nemoč označevalca

Če поблиže pogledamo nedoločna zaimka, s katerima Oče naslavlja zdravilca svoje hčere, vidimo, da gre pravzaprav za negacijo vprašalnice. Oče išče ne-KOGA(?) in upa, da bo prišel ne-KDO(?). Veliki Drugi se po 'tistem tretjem' zgolj vprašuje in ga hkrati zanika, pri čemer se nam razkrije tudi 'nemoč označevalca', da bi prepoznal izvir bolezni. Na tem mestu v pravljici Oče obvladuje hčer v nekakšni izključnosti, ki je značilnost otroške ljubezni. (Freud: 2006) Z drugimi besedami, Oče hči poseduje kot tista instanca v nezavednem, ki deklico prezentira za njo samo. V tem pogledu je Subjekt Očetova hčer.

Očeta na izvir bolezni napoti 'utrujeni popotnik', ki mu predlaga spravo z Materjo. Ta izguba izključnosti pa terjaja svoj dolg. Pakt s 'staro čarovnico' namreč sklene označevalec Kmet kot zastopnik označevalca Očeta. Kot tisti Drugi, ki deklico prezentira za (objektni) primarni svet. Označevalec Oče, rezultat tretje Ojdipove dobe, je torej Zakon (*ça jouit*), medtem ko je Kmet tisti Drugi, ki skozi medij hčere misli (*ça pense*) in govori (*ça parle*). Utrujeni popotnik ostane za Očeta brezimni ne-KDO(?), ki pa se bo v njegovi odsotnosti, ko bo Oče 'delal na

polju', vrnil k deklici skozi pogled in glas neznanca. Kot objekt Želje, ki bo prestrukturiral označevalec Očeta in za katerega se zdi, da ima deklica o njem neko vednost. 'Tisti tretji' je namreč s tem, da je poimenovan kot neznanec hkrati subjektov znanec, na kar kaže polnopomenskost samostalnika v poimenovanju. Deklica objekt Želje zazna kot 'znan', 'soroden', 'bližnji', hkrati pa to njegovo vlogo zanika, se ji izmika. Tu je deklica subjekt med prvo izkušnjo fantazme onkraj *simbolne trojnosti*, onkraj ujetosti v 'razmerje diferencialnosti' (Žižek: 1987), onkraj 'preverjanja enakosti inteligenc' (Rancière: 2005), onkraj vzajemne prezentacije manka.

3.3.1.3 Napetost med Materjo in Očetom

V dekličinem psihičnem aparatu se odvija boj med Materjo in Očetom, ki ga v pravljici ponazarja 'umazana kupčija' med zlobno žensko in Kmetom. Uročena deklica, nosilka boja, ki je na bojišču odsotna, kot Smoletova Antigona spremlja dogajanje onkraj zastora, je do svoje ozdravitve vseskozi indiferentna. Boj dveh označevalcev vznikne na temelju prepovedi incesta, pri čemer deklica ostane predana Očetu, ta pa kot Kmet sprejme čarovničine pogoje za preklic uroka, ki pa dekličine bolezni povsem ne ozdravi. Čeprav ima deklica vero v Očeta, njegov odposlanec Kmet vendarle ugodi čarovnici. Prepoved incesta tako pusti brazgotino v 'umazani kupčiji', ki jo Kmet *po daljšem razmisleku potrj sprejme*, in ki deklico obljublja za ženo trem čarovnikom, nečakom zlobne ženske.

Prevod toka pravljice v realnost Subjekta bi bil sledeč: deklica se po izhodu iz Ojdipovega kompleksa identificira z materjo v njeni 'imaginarni poziciji odvisnosti' (Lacan: 2004), v manku.

Zavidanje penisa nadomesti želja po otroku*, ki jo deklica kaže pri igri s punčko (lutko). V kolikor očeta prepozna kot prokreatorja, »kot tistega, ki ga poseduje (objekt Želje, op. p.)« (ibid., 27), nanj v smeri pasivnih teženj naveže fantazmo o odrešitvi. In v kolikor prepozna mati kot pravnomočno drugost očeta, prične deklica z metafizičnimi premišljevanji o 'načrtu, ki ga imata starša z njo'. Napetost med prvim Drugim in velikim Drugim je napetost med pasivno investicijo v očetovski objekt, ki mu deklica pripisuje vlogo odrešitelja, in aktivnim pritiskom ljubosumja do označevalca Matere.

3.3.1.4 Falična mati

Izid dialoga med primarnima označevalcema je dramatičen: da bi Oče odrešil hčer njene bolezni, samote, *dolge osamljenosti* (da bi se hči odvezala 'neke mere' *vdanosti* Očetu), sklene pakt z 'zlobno žensko' (deklica sprejme odnos med materjo in očetom kot realen, svoj objekt Želje pa reflektira v obliki dialoga označevalcev staršev, v katerem je skozi medij deklice na preizkušnji Očetova ženskost, medtem ko se Mati izkaže za potentno. Mati nadvlada Očeta. Drži ga v šahu z obljubo, ki ji jo je dal Kmet, da bo svojo hčer poročil s tremi čarovniki.) Vidimo, da je cena 'izgube izključnosti ljubezni' v pripoznanju, da je oče odvisen od matere prav tako, kot je mati odvisna od očeta, ter da se matere drži neka 'grozljiva skrivnostnost'. Umazana kupčija je Materin poziv deklici, naj se odstrani iz odnosa z očetom. Investicijsko energijo, usmerjeno v očetovski objekt, tako zadane potlačitev, ki »praviloma ustvari nekakšno nadomestno tvorbo.« (Freud: 1987) Ta nadomestna tvorba je v

---

* 'Zavidanje penisa' in posledice dejstva 'izvršene kastracije' natančneje razlaga Freud v spisu 'Nekatere psihične spremembe anatomske razlike med spoloma' (v *Spisi o seksualnosti*: 2006). 'Kompleks moškosti' in 'obrat k očetu' pa v spisu 'O ženski seksualnosti'. (ibid.)

primeru začarane deklice fantazmatski obračun (materializiran v obliki 'bolezeni', histeričnega simptoma), v katerem triumfira grožnja Matere (neuspela potlačitev instance Očeta kot objekta Želje).

3.3.1.5 Vrlina, strast, nevednost

Pravljica razkrije, da Oče obvladuje zavest deklice v obdobju latence v treh označevalcih. Če te označevalce povežemo s teorijo o treh gunah materialne narave - *vrlino, strastjo in nevednostjo* (Šri Šrimad: 1998), - ki obvladujejo živo bitje, ko pride v stik z materijo, in s tem pod vpliv *yoga-maye*, dveh tokov Krišnove zunanje, materialne energije, 'resnicoljubnosti' in 'iluzije', vidimo, da je instanca Očeta v guni vrline, Moža v guni strasti in Kmeta v guni nevednosti. Omenili smo, da je oče v pravljici dvakrat poimenovan kot mož, in da v tej vlogi predstavlja dekličino libidinalno investicijo v očetovski objekt. Prvič se v vlogi Moža znajde, ko mu deklica, ki jo je ne-znanec ozdravil z amuletom (pečatom prve ljubezni), hiti pripovedovati o svojem dobrotniku. Oče, ki je od obračuna s čarovnico navidezno odsoten, se ob pogledu na ozdravljeno hči prepozna kot Mož in to ravno v trenutku, ko *seka drevo figovca*.

Figovec poleg tega, da predstavlja falični simbol, odlikujeta divjost porekla in trdoživost, saj uspeva v tropskih območjih, za katera so značilna dolga izmenjujoča obdobja suše in dežja. Zgodovinskost te rastline pa se skriva v zgodbi o Jezusu in figovcu, ki naj bi se odvila nekaj dni pred križanjem in jo omenjata zapisa krščanskih evangelijev Matejev 21:18-22 in Markov 11:12-14,19-25. Nauk zgodbe o Jezusu in figovcu razgrne Matejev evangelij v preprosti formuli: »Z vero boste deležni vsega, česar si zaželite v molitvi.« (Citati, 60). Vera izpolni Željo. In medtem ko Oče seka drevo figovca z namenom, da uniči hčerino vero, ga ta 'ponovno najde'. Očetovo uničevalno

dejavnost ustavi z dokazom vznika subjektivnosti. *Uničenje ni rešitev*. Ta sprememba v stanju zavesti deklico opredeli kot polnovredno seksualno bitje, kot žensko, ki se je 'tistemu tretjemu' v prošnji zaobljubila. Vendar pa ta vznik ženskosti pretrese očeta, kar povzroči vrnitev potlačene zavezanosti Očetu v obliki označevalca Moža in izginotje (izgubo in izgnanstvo) neznanca.

»Ambivalentnost, ki je omogočila, da je prišlo do potlačitve z oblikovanjem reakcijske tvorbe, je hkrati tudi kraj, kjer se potlačenemu posreči vrniti.« (Freud: 1987, 117)

Izguba 'izključnosti ljubezni' do očetovskega objekta, potlačitev označevalca Očeta, povzroči reakcijsko tvorbo, 'bolezen', simptom. Začarana deklica ob 'vzniku subjektivnosti', ob srečanju z neznancom, po 'prvi izkušnji fantazme onkraj *simbolne trojnosti*', po 'ozdravitvi' z zaščito amuleta, steče v gozd in poišče Očeta. Vrnitev potlačenega je vznik Moža kot označevalca Očeta v guni strasti. Neznanceva interpelacija deklice v žensko pomeni zanjo preizkus ženskosti v odnosu do 'tistega tretjega'. In ko ženska stopi pred očeta, jo pogled Drugega zazna v neki 'grozljivi skrivnostnosti': »Ko je [M]ož zagledal hči, se je zdrznil.« (Kamanda: 2009, 195) Ta 'pogled' ponovno poveže hčerino vero zastopstvu Očeta, ki jo odpelje v 'drugo deželo', misleč, da bo s tem ubežal 'grožnji Matere' in obvaroval pečat hčerine prve ljubezni. A Kmeta kot tistega, ki skozi medij hčerke deluje v svetu-za-svet, in ki je v službi Očeta, obremenjuje 'umazana kupčija', materializacija v Ojdipovem kompleksu zastavljene poti *nevednosti* v mandatnih vlogah 'ženà čarovnikov' pod diktaturo 'grožnje Matere'.

Po obisku štirih snubcev ponovno srečamo očeta v vlogi Moža, tokrat ga zadane hrbtna stran užitka, ki ga je izkusil ob pogledu na ozdravljeno deklico: »Smeh je izginil iz [M]oževega

obraza.« (Kamanda: 2009, 198), kar lahko beremo kot tesnobo spričo obljube čarovnici, ki mora biti izpolnjena, če naj hči ohrani zavezanost Očetu.

3.3.2 Né-most deklice

Pripovedni slog *Začarane deklice* jasno nakaže vlogo ženskosti, pasivnost v odnosu do označevalca Očeta in vdanost označevalcu prokreatorju, na katerega se veže fantazma o odrešitvi. Ta 'pasivnost' se kaže kot né-most deklice, kot molk Subjekta, ki ga obvladujeta glas Matere in glas Očeta ter njun imaginarni odnos v metafizičnih preučevanjih deklice. Beseda 'nemost' je negacija polnopomenske besede 'most', ki v svoji slovarski razlagi pomeni »objekt, po katerem vodi pot čez globinske ovire« (SSKJ, 8. 3. 2013), v ekspresivni rabi pa »kar povzroča sodelovanje med različnima stranema« (ibid.). Obe opredelitvi merita na povezovalno funkcijo mostu, prva s prislovom 'čez', ki »izraža gibanje od enega kraja do drugega« (ibid.), druga z glagolnikom 'sodelovanje', katerega slovarski prevod je 'dejavno povezovanje'. Ta funkcija je pri začarani deklici v rokah treh označevalcev Očeta. Né-most 'osamljene deklice' je torej tišina subjekta (*ne-*) in hrup označevalca (*most*), kar rezultira v molku Subjekta (*nemost*).

3.3.2.1 Upor materiji glasu

Simptom 'molka Subjekta' se v logopedski terminologiji imenuje 'selektivni mutizem', ki lahko nastopi izolirano* ali kot pridružen simptom motnji avtističnega spektra, motnji ritma in fluentnosti, gluhoti, motnji v duševnem razvoju ali duševni bolezni, med katerimi se najpogosteje povezuje s histerijo v obliki histerične afonije in psihozo, pri kateri gre za 'odtegnitev investicijske energije' (Freud: 1987) objektnemu, materialnemu svetu. Selektivni mutizem pomeni nehotno izbirno nemost. Subjekt je v odnosu do kritičnih objektov pod 'prisilo nemosti'. Namesto da bi zasedel vlogo, v katero interpelira Drugi, izbere molk. Ta molk je simptom nemoči subjekta, da bi se vzpostavil v 'začaranem krogu intersubjektivne dialektike Želje' (Žižek: 2007). Upor materiji glasu je tako sporočilo, ki ga pri pervazivni razvojni motnji (motnji avtističnega spektra) prekinja 'prisila eholalije', ki je *izjava brez izjavljanja*, upor materiji glasu pa je obratno, *izjavljanje brez izjave* (Zupančič v Dolar: 2003). »[N]a glas se pripne subjekt izjavljanja kot presežek nad neposredno izrečenim.« (ibid., 42)

'Prisila nemosti' pa je zgolj ena izmed razsežnosti molka. Molk, ki ga pri osebi s selektivnim mutizmom lahko razumemo kot *izjavljanje brez izjave*, kot sporočilo, kot simbolno destruktivno reakcijo subjekta na realen objekt, je asketu metoda, politiku strategija, verniku svoboda, zločincu pravica, učencu dolžnost, ljubimcu resnica ipd.

---

* Diagnostični kriteriji za 'selektivni mutizem' so popisani v DSM IV-TR (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, 4th Edition, Text Revision) iz leta 2000, ki ga ureja Ameriško združenje psihiatrov (APA). V pripravi je peta edicija zbornika, ki naj bi izšla maja leta 2013. (SMF, 20. 11. 2010)

3.3.2.2 Poziv 'notranjega glasu'

Glas 'osamljene deklice' v pravljici vznikne enkrat samkrat, in sicer ko jo/ji ne-znanec ne-posredno na-govori: »Lahko te pozdravim, a potem se boš morala poročiti z menoj.« (Kamanda: 2009, 194) Poziv 'tistega tretjega' združuje *skrivnostnost* obljube ozdravitve in *grozljivost* nujnosti poroke. Z obljubo ozdravitve preizkuša njeno ženskost, njeno *vdano vero* neznanemu, v nujnosti posledice poroke, ki jo razkriva glagol 'morati', pa terja izključnost ljubezni. To je prva interpelacija deklice onkraj *simbolne trojnosti*, pri kateri 'tisti tretji' zavzame pozicijo, ki jo je prej zasedal Oče. Vendar pa ima ta pozicija odslej kvalitativno drugačen značaj. Vdanost Zakonu preide v danost zakona. Objektu Želje gre vloga od-rešitelja, ki se ga retroaktivno drži fantazma odrešitve, odrešitve-Zakona.

3.3.2.3 Srkajoči um

V *Treh razpravah o teoriji seksualnosti* (1995) Freud razlaga obdobje latence kot čas odvajanja seksualnih komponent za socialna čustva. Otrok se pod taktirko staršev 'uči ljubiti' druge osebe. To pripravljalo obdobje za *ponovno najdenje objekta* sledi obdobju infantilne seksualnosti, fazi izmenično pospešujoče rasti, v kateri sta procesa zorenja in učenja obremenjena z intenziteto prve interakcije z objektnim svetom, in ki je kasneje ravno zaradi te intenzitete podvržena infantilni amneziji. Maria Montessori (2006) pripisuje otroku v tej prvi interakciji s svetom *srkajoči um*. Otrok kot čista entiteta v okolju iz njega vsrkava vse nezavedne tokove, ki ga obkrožajo, ga ljubeče naslavljaljo, ga zavračajo, mu nudijo ugodje in odtegnitev ali umanjkanje le-tega. Izvor teh nezavednih tokov se skriva v pogledu, glasu, dotiku, vonju, okusu. Otrokova specifična reakcija na pozive čutov pa kaže na

aktivacijo *življenjskih potencialov* (Montessori: *ibid.*). V tem kontekstu lahko čute razumemo kot posrednike elementarnim gradnikom osebnosti, ki prevajajo med zunaj in znotraj, med tujim in lastnim; med *pas-je* in *moi-je* (Lacan: 2010).

Infantilni amneziji je tako podvrženo 'graditeljsko obdobje', čas izgradnje elementarnega Subjekta, čas geneze osebnosti v intenzivni interakciji z okoljem. V tem graditeljskem obdobju otrok 'najde objekt' ugodja (Freud: 2001), nato transferira pulzijo v lastne erogene cone, ob 'vdoru označevalca' (Lacan: 2010) pa del libidinalne energije odteka v *sekundarni svet*, v nesubstancialni svet fantazem, v polje duhov-nosti. To polje iniciira 'očetovska metafora' in v tem polju se prevajajo nezavedni tokovi vzgoje. V obdobju latence, ki nasledi to *predhistorično preteklost*, se namreč oblikujejo obrambne moralne sile na račun spolnosti. Zato Freud obdobje latence pojmuje kot »človekov dar za razvoj višje kulture« (Freud: 1995).

3.3.2.4 Prva ljubezen

Srečanje s 'tistim tretjim', ki smo mu pripisali pečat prve ljubezni, je umeščeno v obdobje latence. Izraz 'prva ljubezen' se morda zato ne zdi na mestu, če upoštevamo dogajanja v predhodnem obdobju. Vendar pa je specifična te 'nove zaveze' v tem, da neznanec ohrani svoje mesto v nezavednem deklice. To pomeni, da ne prosperira v polju *primarnega sveta* (Tolkien: 2001), niti ne zasede pozicije v zavestnem delu transcendence, s čimer 'tisti tretji' podeli deklici mandat upravljanja z lastno polarnostjo. Najprej Drugi deklico nagovarja, nakar jo 'tisti tretji' nagovori. Ko je utišani označevalec, ko 'oče dela na polju', ne-znanec zgradi 'most' med subjektom in samim seboj. Zakon za-menja na-govor. *Le-père-la-jouissance* (Lacan: 2010) la jouissance. Imperativ za-menja predaja. V od-govor namreč vznikne *glas* deklice, ki ga lahko beremo kot prvi 'korak po

mostu' med Jazom in instanco ne-znanega v nezavednem.

Čarovnikov vajenec (Flisar: 1989) je na svoji poti norosti, askeze in modrosti prišel do naslednje ugotovitve: »Prvo ljubezen doživiš ti. Drugo doživlja že tisti, ki je doživel prvo« (ibid., 61) Avtorjeva uporaba osebnega zaimka se nanaša na 'moi-je' deklice, ki vznikne v od-govor ne-znancu. 'Prvo ljubezen' tu razumemo kot vznik transcendence ženskosti brez naslonitve na realne objekte, brez opore v materialnem, objektne svetu. Mesto prokreatorja zasede 'tisti tretji', ki s tem deklico odreši Zakona Očeta, ki s tem deklica privzame nase mandat ženskosti onkraj pogojenosti. Neosebni zaimek, uporabljen v drugi povedi, napeljuje na prisotnost posrednika, *tistega, ki ni-sem ('pas-je')*.

3.3.2.5 Odrešitev Zakona-Očeta

Antony De Mello (1993) v delu *Zavedanje* razmišlja o molku Tomaža Akvinskega, molku Subjekta - vernika z namenom spoznavanja Boga kot *tanquam ignotum**. Od-rešitev-Zakona poteka preko 'tistega tretjega', rešitev pa je v subjektu samem, v od-govoru subjekta, v zavezi ne-znanemu, ki osvobaja (ozdravlja). V pravljici je od-govor v soglasju z na-govorom. Amulet, ki ga neznanec obesi začarani deklici okrog vratu, nosi simbolno vrednost te za-veze, ki bo v odsotnosti Očeta vodila deklico pri izpo(po)lnjevanju mandata Ženske. Pri poimenovanju te zaveze kot 'pečata prve ljubezni', se opiramo tudi na nadaljnjo analizo pravljice, ki razkrije odnos med neznancem in začarano deklico kot edini 'plodni odnos'. Deklica se v pravljici poroči štirikrat. Tri poroke s čarovničnimi nečaki so zapuščina 'umazane kupčije', notranje napetosti, ki jo evocira prepovedana infantilna

---

* »[B]oga spoznavati kot neznanega.« (De Mello: 1993, 83)

ljubezen. Poroka z neznancem pa kot osvobodjena zastopstva označevalca Očeta, le-temu prinese novo vlogo, mandat Dedka. Označevalec Oče, ki je pri četrti poroki izvzet iz hčerinih libidinalnih prizadevanj, se vrne kot instanca s posrednikom, kot zakon, vezan na zakon hčerinega Otroka.

Odgovor 'tistemu tretjemu', v katerem vznikne *glas* deklice, osvobojen avtoritete Očeta in s tem zastopstva Kmeta ter grožnje Matere in slutnje Moža, je akt *emancipacije*, ki jo Rancière razlaga kot »dejanje inteligence, ki je poslušna le sama sebi«. (Rancière: 2005, 29) Dejanje inteligence onkraj pogojenosti je vznik subjektivnosti, ki se v primeru začarane deklice materializira v prošnji in obljubi. Prošnja se nanaša na *skrivnostno neznano*, na *vero* 'uboge deklice' v lastno ozdravitev, medtem ko lahko obljubo zvestobe beremo kot zaobljubo jazu, duhovni individualnosti, ki jo bo deklica odtlej skrito negovala, in ki bo očetu dolgo ostala uganka.

3.3.2.6 Iskra sreče

Pečat prve ljubezni povzroči čudežno ozdravitev deklice, ki *zagleda iskro sreče* in *vesela začne sanjati*, kar lahko beremo kot iniciacijo imaginacije. Ob tej nenadni spremembi stanja zavesti, vzhičena deklica steče k očetu, da bi mu pripovedovala o svojem dobrotniku. Najde ga, ko *ravno seka drevo figovca*, ko uničuje svojo 'moško' veljavo v *sekundarnem svetu* (Tolkien: 2001) deklice, in najde ga v pogledu Moža. Preden se oče in hči, ponovno po-vezana v nekem novem odtenku odnosa, vrneta iz gozda, neznanec že odpotuje. Odpotujeta pa tudi oče in hči v begu pred nujnostjo izpolnitve 'umazane kupčije'.

Iskra sreče, ki jo zagleda naša junakinja, in ki izvira iz dekličine vzpostavitve Jaza v odnosu vdanosti (prošnja) in služenja (obljuba) 'tistemu tretjemu', instanci ne-znanega v

nezavednem, ki interpelira v glasu, ki ni materialen zvok, v individualnem tonu znotraj *sekundarnega sveta*, ima analogijo v filozofiji gibanja za zavest Krišne (Šri Šrimad: 1998). Gibanje za zavest Krišne je utemeljeno na znanstveni metodi spoznavanja Boga in je kot takšno neodvisno od vsakršne institucije religije, četudi posamezne religije vsebujejo prvine te 'znanosti'. Vedski spisi se od sodobne zahodne znanosti o duši razlikujejo ravno v metodologiji. Spoznavanje Brahmana v polju delovanja (ibid.) je pot samo-spoznavanja, torej subjektivna introspekcija, ki privede do Spoznanja nad vsemi polji delovanja, do objektivne Resnice. Spoznanja o vseprežemajoči enosti, katere del je živo bitje, individualna duhovna iskra.

3.3.2.7 Individualno zavesti

V *Bhagavad-Giti*, *kakršna je** (Šri Šrimad: 1998), je živo bitje pojmovano kot duhovna iskra v srcu materialnega telesa, kot individualna zavest, transcendentalna in večna, zato izvorno neodvisna od materije. V komentarju k verzu 15.16, ki govori o spremenljivosti živih bitij v materialnem svetu zaradi vpliva gun materialne narave, Šrila Prabhupada spregovori o individualnosti duhovne iskre: »Ko govorimo o enosti živih bitij z Gospodom, to ne pomeni, da živa bitja nimajo individualnosti, temveč le, da med njimi in Gospodom ni nesoglasja.« (ibid., 636) Če na pravljlični dogodek srečanja med deklico in neznancem pogledamo skozi kalejdoskop naše raziskovalne metode, lahko izbiro/prisilo odnosa vdanosti in služenja pripišemo libidinalnemu ustroju deklice, ki je dotlej živela pod zaščito Očeta. Nagovor 'tistega tretjega' je odgovor dekličini ženskosti, njeni pasivni libidinalni drži, odgovor deklice pa

---

* Sub-kreator, Šrila Prabhupada, je duhovni učitelj, ustanovitelj Mednarodne skupnosti za zavest Krišne v New Yorku leta 1966, ki je starodavne Vede predstavil svetu Zahoda.

nagovor jazu, naj bo za-vezan z vodstvom ne-znanega, naj bo v so-glasju z vodstvom bit-ja (v srcu). »[O]bčutek vdanosti je prinesel občutek svobode.« (Flisar: 2010, 151) Edini pravljичni odnos, v katerem vlada popolno soglasje, je odnos med deklico in neznancem.

3.3.2.8 Zavedanje Absolutnega

Po filozofiji gibanja za zavest Krišne je živo bitje individualna iskra, seštevek vseh duhovnih isker pa je Krišna, imenovan tudi Vsevišnja Božanska Osebnost in Absolutna Resnica. Individualnost živega bitja lahko iz slednjega pojmovanja Celote razberemo kot del Resnice, kot košček v sestavljanju 'absolutnega', sestavljeni iz koščkov 'individualnega'. Izraz 'živo bit-je' polega bit-ja človeške vrste, vključuje tudi živali, rastline ter vse mikro in makroorganizme na Zemlji, v zemlji, v vodi in zraku ter on-kraj.* Za ponazoritev koncepta Absolutne Resnice pa se bomo tu omejili na 'bit-je kulture'. Človek z vstopom v Simbolno vstopi v kreacijo 'realnosti', ki subjekt izpostavi fiktivnemu zavetju *sekundarnega sveta* (Tolkien: 2001), ki ga Subjekt uprizarja v realnem polju *primarnega sveta*. Za drugega uprizarja Drugega. Medtem ko je fantazma, individualna dejanskost 'bit-ja kulture', fiktivna sub-kreacija, pa je »Realno, ki ga realnost pomanjkljivo simbolizira« (Lacan v Kovačič: 2007, 52),

---

* Razsežnost poimenovanja 'živo bitje' poskuša zaobjeti Eckhart Tolle v delu *Sporočilo tišine*, kjer zapiše, da »je vsak predmet na molekularni ravni utripajoče energijsko polje.« (Tolle: 2005, 117)

stanje individualne zavesti onkraj fantazme.* Subjekt Realnega je torej bit-je individualne zavesti, medtem ko je Absolutna Resnica, kot jo razlaga gibanje za zavest Krišne, preplet bit-ja vseh življenjskih oblik. Šrila Prabhupada v komentarju k verzu 5.3 o naravi Absoluta pravi:

»Kdor ve, da so živa bitja enaka Vsevišnjemu po kvaliteti, da pa se kvantitativno razlikujejo od Njega, ima pravo transcendentalno znanje, zaradi katerega postane popolnoma zadovoljen v sebi ter zato po ničemer ne hrepeni in za ničemer ne žaluje.« (Šri Šrimad: 1998, 239)

'Zadovoljstvo v sebi', o katerem govori citat, meri na osvoboditev individuuma identifikacije z željo kot željo Drugega. Na uvid v Realno, ki generira fantazmatično posredovano realnost kot beg pred 'neznosnostjo Realnega'. Neznosno Realnega pa je v eni izmed opredelitev ravno ne-možnost zapisa, simbolizacije: »[T]oda prav skozi to zagato, nemožnost, se lahko v zapisu oz. formalizaciji dotaknemo realnega, lahko obkrožimo njegovo (prazno) mesto.« (Žižek: 1987, 188) Po tej analogiji predstavlja dialog začarane deklice z ne-znancem *prvo izkušnjo fantazme onkraj simbolne trojnosti*, ki v soglasju nagovora z odgovorom obkroži Realno deklice.

---

* On-kraj fantazme razlaga Žižek v eseju 'Težave z realnim' (v *Jezik, ideologija, Slovenci*: 1987) skozi serijo 'nasprotnostnih opredelitev' kot 'točko' *neposrednega ujemanja nasprotij*, »ničelno točko 'ne-dialektike'« (ibid., 188), ki jo je Lacan (2010) opredelil kot 'nekaj malega subjekta', »un petit quelque chose du sujet« (ibid., 60). 'Nekaj malega subjekta' pa je ravno tisti vozliščni kraj, ki ga lahko simbolizacija zgolj obkroži.

3.3.2.9 Zven iskre, svetloba harmonije

Navedli smo, da začarana deklica ob prejemu amuleta, ozdravitve od pogojenosti, zagleda 'iskro sreče'. (Kamanda: 2009, 195) Ta vizualni indikator duhovnega raz-svetljevanja (zavedanja Individualnega) skozi mimezis ženskosti, ima literarno analogijo s Hessejevim romanom *Igra steklenih biserov* (1979), kjer protagonist opazuje umiranje svojega glasbenega mojstra, ki, ožarjen s sijem, počasi izginja v svetlobi, se staplja z Absolutnim. Ženskost vznikne v *glasu* začarane deklice ter v poslednji harmonizaciji starega glasbenega mojstra. V uvodu k omenjenemu romanu navaja Hesse Li Bu Vejevo teorijo o nastanku glasbe:

»Začetki glasbe so tam daleč v davnini. Nastala je iz mere in je zakoreninjena v velikem Enem. Veliko Eno rodi dva pola; dva pola rodita moč temnega in svetlega.« (ibid., 24)

Prepevanje maha mantre Hare Krišna je kot metodo samospoznavanja za ljudi v dobi Kali, dobi globalne pogojenosti z materialnim pojmovanjem življenja, dobi četrtega zemeljskega cikla, ki naj bi se začel leta 3102 pred našim štetjem in trajal skupno 432,000 let (Šri Šrimad: 1998, 373), vpeljal Gospod Caitanya Mahaprabhu. (ibid.) Mantranje z ljubečo pozornostjo je osredotočeno proizvajanje zvoka v *sekundarnem svetu*, dokler se ta zvok ne osvobodi subjekta. Postane transcendentalen, subjekt pa se znajde v vlogi poslušalca. V odnosu do transcendentalnega zvoka privzame pozicijo ženskosti.

Harmonizacija v ontološkem smislu pomeni uravnoteževanje nasprotnih libidinalnih drž. Pokazali smo, da je molk Subjekta posledica hrupa označevalca, ki mu gre izključnost ljubezni. Ko je označevalec utišán, ko je zaradi tesnobe kot učinka spodletele potlačitve ljubosumja deklice v razmerju do Matere

potlačena libidinalna investicija v očetovski objekt, ko molk zamenja tišina, deklica 'ponovno najde' objekt Želje. Pokazali smo tudi, da ima odnos do Boga značaj ženskega, da vera terja vdanost, da pa je interpelacija v religioznost scela subjektivna in od interpeliranega zahteva aktivni vstop v danost vodstva neznanega. Pogojenost živih bitij meri na identifikacijo subjekta s fantazmo, torej tudi religiozno fantazmo, v kolikor je ta posredovana, v kolikor je Drugi nosilec religioznosti. Čeprav je nagovor 'tistega tretjega' avtoritaren, terja zavezo, pa avtoriteto os-misli *skrivnostno neznano* obljube ozdravitve. Ta (s)misel se vrne v-etru, v popolnem soglasju dekličinega odgovora z na-govorom. V harmoniji notranjega dialoga, ki (o)zdravi 'osamljeno deklico', ki ji po-nudi zaščito, da lahko *vesela začne sanjati*. Vezanost na Zakon Očeta zamenja avtonomija, intelektu zavezana svoboda uma.

3.3.3 Metamorfoze

3.3.3.1 Grozeča hipnoza

V spisu 'Množična psihologija in analiza jaza' (2007) Freud primerja množično tvorbo s hipnozo in zaljubljenostjo. Skupno nit odnosov 'samožrtvovanja jaza' objektu, kar pomeni izbiro/prisilo žrtve duhovne individualnosti zavoljo prilikovanja Jaza 'želji Drugega', vidi Freud v 'sugestibilnosti', v *magični moči besed* vodje, hipnotizerja oz. ljubimca, ki interpelira v-danost posredovanemu idealu. V kolikor se subjekt identificira s posredovanim idealom, to je v kolikor privzame nase mandatno vlogo, v katero interpelira Drugi, je njegov odnos do 'vmesnega bitja', zastopnika ideala, ambivalenten. Libidinalno nihanje je rezultat napetosti med seksualnimi in samoohranitvenimi nagoni (Freud: 1987), pri čemer seksualni nagoni usmerjajo libidinalno energijo v objekte, samoohranitveni pa v lasten Jaz. Čutnim tokovom seksualnega

nagona se v obdobju latence, ko se otrok 'uči ljubiti' druge osebe, pridružujejo nežni tokovi. Le-ti odvajajo libidinalno energijo samoohranitvenega nagona v objektni svet, le-ta pa subjektu, na njemu specifičen način, narekuje prilikovanje Jaza.

Hipnotičen odnos se od množične tvorbe loči v omejitvi števila udeležениh, od zaljubljenosti pa v tem, da poleg nežnih tokov ljubimcu odtekajo tudi neposredna čutna stremljenja. Freud (ibid.) navaja Ferenczijevo postavko, da v hipnozi hipnotizer stopi na mesto staršev bodisi v vlogi Matere (pomirjujoča hipnoza) bodisi v vlogi Očeta (grozeča hipnoza). 'Zahteva po spanju' je skrita v hipnotičnem glasu in pogledu, ki povzročita odtegnitev pozornosti svetu in osredotočanje na hipnotizerja. Začarano deklico in živali v kolibi obide *strah*, ko čarodej recitira skrivnostne napeve in spreleti *srh*, ko v njih zrejo oči modreca.

3.3.3.1.1 Inicijacija v družbeno

Po tem, ko kmeta v tuji deželi obiščejo štirje snubci, oče odpelje hči k astrologu/modrecu/čarodeju, da bi jima svetoval. V pravljici epizodo libidinalne investicije v očetovski objekt prekine grožnja Matere. Po dekličini zavezi ne-znancu, duhovni individualnosti, nepogojenemu jazu, pa v pogledu na deklico, ozdravljeno pogojenosti z vodstvom/zastopstvom Očeta, vznikne novi označevalec, Mož. Figovec ostane neposekan in Oče odpelje hči v tujo deželo. Vznik označevalca Moža v službi Očeta povzroči ponovno vezavo dekličinega libida na očetovski objekt, ki traja do soočenja s štirimi snubci. Tukaj lahko zopet opazujemo nemoč označevalca, da bi se obdržal kot 'met-tet', kot instanca, ki *vodi in sodi*. Nemoč se kaže v *vračanju potlačenega* («Nenadoma se je znašel (oče/kmet/mož op. p.) v preteklosti, za katero je mislil, da je že davno mimo.» (Kamanda: 2009, 198)), v nujnosti izpolnitve 'umazane kupčije' («Vendar pa lahko prekinem

svoj urok (sosedu/stara čarovnica/zlobna ženska op. p.) pod pogojem, da se tvoja hči, potem ko okreva, poroči z mojimi tremi nečaki.« (ibid., 193)) ter v grožnji neznanca (»Pred nekaj leti sem vašo hči ozdravil, ker mi je obljubila, da bo postala moja žena.« (ibid., 197)). Kmet med štirimi snubci ne prepozna čarovničinih nečakov, zato se zadnji snubec sklicuje na amulet. V neznančevi grožnji označevalcu Očetu označevalec Mož razbere konec družinske sreče. Zato označevalec Kmet izroči svojo hči hipnotizerju (astrologu/modrecu/čarodeju), ki bo v 'grozeči hipnozi' zavzel pozicijo Očeta ter dekletu naložil mandatne vloge, s katerimi bo izpolnila imaginarni pakt med Materjo in Očetom ter ohranila lastno za-vezo ne-znanemu. Hipnotičnega odnosa se poleg deklice udeležijo še miš, kokoš in psica, zastopnice mandatnih vlog, ki jih narekuje izid 'umazane kupčije'. Živali predstavljajo drugo, *pas-je* deklice kot dolg pogojenosti z vrlino Očeta, nevednostjo Kmeta, prekletstvom Matere in strastjo Moža, medtem ko deklica v-sebi-za-sebe drži svojo obljubo.

V 'grozeči hipnozi' *nemoč* Očeta zamenja *vsemoč* hipnotizerja. Astrolog/modrec/čarodej je v pravljici tisti, ki Očeta izvzame iz *izmenjajoče vzajemnosti* odnosa med jazom in označevalcem, ki kmeta pusti čakati pred kolibo v strahu, v pričakovanju izida hipnoze, te »množične tvorbe v dvoje« (Freud: 2007, 293), ki jo v primeru začarane deklice lahko beremo kot iniciacijo v sfero družbenega. Izid hipnoze je namreč materializacija mandatnih vlog ženà, ki jih narekuje 'pakt' med Materjo in Očetom, v deklici - miši, deklici - kokoši in deklici - psici, *na las podobnim* kmetovi hčerki. Vendar pa hipnotizer vztraja v vlogi Očeta le toliko časa, dokler njegova 'čarovna kuhinja' (modrec med recitacijo skrivnostnih napevov v vodo umeša zelišča in dišavo) ne prikliče velikega modreca/starca/duha. Čarodej dekličino željo, ki je 'očetova želja', »ki jo je treba vzdrževati v njenem statusu« (Lacan: 2010, 49), izrazi duhu,

velikemu modrecu, ki z zahtevo po spanju (»Duh je dekle in živali posul s ščepcem prahu in takoj so zaspale.« (Kamanda: 2009, 203)) prične s hipnotično čarovnijo, katere izid nestrpno pričakujeta hipnotizer in oče.

3.3.3.1.1.1 Čarovna kuhinja

'Čarovno kuhinjo' kot obred, ki izzove vznik duha, izvrševalca zapovedi 'očetove želje', razlaga Rashid Kalifa, protagonist v romanu Salmana Rushdija *Haroun and the Sea of Stories* (1990), fantazijski pripovedi, ki pripoveduje o pripovedovalcu pripovedk. Rashid, *the Ocean of Notions, the Shah of Blah*, pravi:

»Spoznal sem, da določena živila, ko so pravilno pripravljena (a) potopijo posameznika v spanec, obenem pa lahko tudi (b) ponesejo spečega na kraj Želje. Proces se imenuje Zamaknjenost in zadostno večji se lahko odloči zbuditi se na mestu, kamor ga sanje ponese. Zbuditi se v mestu sanj.« (Citati, 60)

V nadaljevanju Rashid razkrije, katera hrana učinkuje uspavalno in implicira uresničevanje želja: »lunine, kometji repki, planetni obročki, preliti z malo prvinske juhe« (Citati, 60) Vidimo, da gre za hrano, ki jo obedovalec zaužije z očmi, da pa se, za razliko od *hipnotičnega pogleda* Drugega, v opazovanju nočnega neba skriva/odkriva/prikriva/razkriva *hipnotični pogled Vsega*. Ta pogled je moč ujeti tudi pri opazovanju odprtega morja, v *preplavljenju oceanske 'tišine biti'* (Silvestre: 1987). Opazovanje nočnega neba je skozi zgodovino človeka domena astronomov, astrologov, pesnikov in holističnih filozofov. Vse naštete kategorije delovanja človeka mejijo med 'zemljo' in 'neбом', med realnim *primarnim* in duhovnim *sekundarnim svetom*.

3.3.3.1.1.2 Vznik duha

V pravljici, ki jo tu analiziramo, sredi 'grozeče hipnoze' iz vrča, v katerem je čarodej pripravil odišavljeno zeliščno juho, vznikne duh, ki odgovarja 'očetovi želji', posredovani skozi hipnotizerja na mestu Očeta. Deklica, ki jo je kmet predal čarodeju, ki jo je čarodej predal velikemu modrecu, ostane vseskozi zavezana ne-znanemu bit-ju (v srcu). Medtem ko so živali v *svetišču duhov* deležne metamorfoze v dekleta, med katerimi kmet *ne prepozna več svoje hčerke*, ostane začarana deklica v vlogi opazovalke te 'preroške iniciacije'. *Gost rdeč dim*, zaključni akt 'metamorfoze', lahko beremo kot simbol iniciacije v družbeno, kot nujnost penetracije *sekundarnega v primarno*. Magična moč pravljичnega diskurza omogoča hkratnost vpogleda na štiri manifestacije stanja biti. Tri žene čarovničinih nečakov, katerih vloge narekuje veliki Drugi, in deklico, ki jo vodi '*tišina biti*'.

3.3.3.2 Označevalec Dedek

Ko so vse štiri hčere omožene, se *pomirjen oče vrne k delu na polju*, kar pomeni, da instanco Očeta doleti 'ponovni val potlačitve'. Deklica, ki je od srečanja z ne-znancem v vlogi opazovalke, ki spremlja, ki 'stoji v ozadju' lastne zgodbe, je edina žena, h kateri se Oče vrne kot Dedek, v kateri kmet prepozna svojo 'pravo' hčerko. Ko *onemogel in star* kmet odpotuje obiskat svoje štiri hčere, prvi trije obiski izzovejo glas Očeta, medtem ko pri četrtem obisku Oče molči. Deli tišino bit-ja (v srcu).

3.3.3.3 Ženskost kot družbeni konstrukt

Začarana deklica je tipično ženska pravljica, saj obravnava libidinalno konstitucijo deklice skozi obdobje latence, to je obdobje priprave na družbeno vlogo ženske. Vendar pa koncept ženskosti v psihoanalizi meri on-kraj družbeno pogojene definicije in zadeva oba biološka spola. Krek v delu *Odkod falos?* (1992) analizira 'kastracijski kompleks', to inicialno etapo v družbeni konstrukt spola, ki zadane tako dečka kot deklico, skozi koncept želje kot 'želje Drugega'. Želja je v psihoanalitičnem diskurzu vezana na glas, na Simbolno, zato je 'razlog falicizma', kot ugotavlja Krek (1992), jezik. 'Obrat k očetu', ki sovpada z rojstvom-v-Simbolno, predstavlja »točk[o] vpisa seksualne razlike v telo«. (ibid., 145)

Kultura kot veliki Drugi posreduje ideal družbenega spola, tj. določi kulturno sprejemljive poteze moškosti in ženskosti. Etnija 'Bugi' v južnem Sulawesiju (tretjem največjem otoku v Indoneziji) prizava pet družbenih spolov, in sicer moški, ženski, Bissu, poimenovan tudi kot 'gender transcendent', katerega značilnost je soobstoj vseh družbenih spolov, Calabai (ženska, rojen moški) in Calalai (moški, rojena ženska). (wGBS, 8. 3. 2013) V sodobnem času razvijajoče se 'globalne kulture', gre konceptu družbenega spola odprto diskurzivno polje, saj poleg kulturno posredovanega ideala, družbeni spol opredeljuje tudi »razmerje do subjektivih identifikacij in do objekta«. (Krek: 1992, 149)

4 NEVEDNI TERAPEVT

4.1 Univerzalno poučevanje

Pri razlagi koncepta 'nevednega terapevta' se bomo uprli na Rancièrjevo delo *Nevedni učitelj* (2005), kjer razlaga metodo 'univerzalnega poučevanja' kot edino vzgojno-izobraževalno metodo, ki učeči se subjekt privede do intelektualne emancipacije, tj. do pripoznanja 'enakosti inteligenc' in privzetja odgovornosti za lastno 'umno voljo'. Beseda odgovornost ima v angleščini razvidnejšo obliko, in sicer 'response-able', ki meri na sposobnost 'odziva', na lastnost 'umne volje', da se kot taka prepozna v sebi-za-sebe in vzpostavi v svetu-za-svet. Univerzalno poučevanje, ki temelji na metodi 'naključja', 'enakosti' in 'volje' je onkraj institucionalne vzgoje in izobraževanja, saj je vsaka institucija, tako Rancière (2005), *dejavna razlaga družbe*, in torej uprizarja neenakost. Učiteljeva razlaga namreč vzpostavi imaginarno distanco med avtoriteto knjige in učečim se subjektom, med 'vedeti o' in 'vedeti' (Tolle: 2005). Medtem ko je znanje vezano na (s)misel, pa je védenje brez(s)misli.

Dolar (1997) razlaga psihoanalitični koncept 'subjekta nezavednega' kot 'izsiljeno izbiro' med 'misliti' in 'biti', za katero pravi, da je ponujena in hkrati odtegnjena. Brez(s)misli subjekt, bit(-je), osmisli Drugi, označevalec. V 'intervalih med označevalci', v 'točkah prešitja' znotraj univerzuuma govora (Silvestre: 1987), pa vznikne nesmisel kot 'aphanisis', izginotje subjekta. Psihoanalitični 'sujet barré', razcepljeni subjekt Želje, je ravno nihanje med smislom in nesmisлом.

Metoda 'univerzalnega poučevanja' (Rancière: 2005) predpostavlja egalitarno intelektualno vez med učiteljem in učencem, torej 'čisti odnos volje do volje', v katerem je učitelj hkrati učenec

in učenec hkrati učitelj. Rancière opredeli koncept volje kot »obrat umnega bitja, ki se spozna kot delujoče bitje, k samemu sebi.« (Rancière: 2005, 59) V samo(s)poznavanju vidi vrlino, ki je 'potencialnost vseh drugih vrlin'. 'Biti mojster svojega značaja' (Bach: 2004) je tako predpogoj etičnega. Etično dejanje je dejanje nevednega učitelja, terapevta, analitika, logopeda ipd., v kolikor je 'subjekt, za katerega se predpostavlja, da ve' (Lacan: 2010), »tisti, ki iskalca ohranja na njegovi poti, na tisti poti, na kateri išče sam, in tega nikoli ne neha početi.« (Rancière: 2005, 42)

4.2 Glas kot transfer

Predpostavljeno vednost poganja 'želja-pomena' (Krek: 1996), ki je pogoj za 'odprtost transferju' in predstavlja prvi korak etične izbire analizanta (subjekta v analizi), 'izbire transferja'. Z drugimi besedami, v subjektu vznikne želja po vednosti, ki naslavlja Velikega Drugega, in za katero nosilca predpostavlja objektnega drugega. Ta drugi v vlogi učitelja, analitika, terapevta, logopeda ipd., s katerim subjekt vstopi v odnos, skozi medij glasu preusmeri njegovo iskanje spoznanja iz *primarnega v sekundarni svet* (Tolkien: 2001). 'Glas kot transfer' (Dolar: 2003) iskanje spoznanja transferira v samospoznavanje. Ker je vednost on-kraj konstrukcije psihičnega, bit(-je) onkraj misli, je etično dejanje analitika, kot pravi Dolar, molk: »analitik s svojim molkom postane natanko utelešenje glasu, glasu kot objekta.« (ibid., 170) Glas kot objekt pa je ravno 'glas v preseku' med 'misliti' in 'biti', glas kot 'evokacija praznine', zven tišine. In dalje: »nemara ves proces analize ni drugega kot učenje, kako ta glas vzeti nase.« (ibid.)

V kolikor se v terapevtskem odnosu znajde otrok, so nosilci 'želje-pomena' njegovi starši, skrbniki, vzgojitelji, zato je za

vzgojno-izobraževalni proces terapije (analize, obravnave) ključno njihovo dejavno vključevanje v ta proces. 'Odprtost transferju' pri otroku doseže nevedni terapevt skozi umetnost igre in pripovedovanja. Umetnost, ki je v očeh terapevta visoko strukturirana, in mu daje otipljive smernice za procesno načrtovanje terapije, v očeh otroka pa je spontano doživeta 'pravljlična urica', ki v njemu lastnem mediju nagovarja njegovo notranjost, njegove identifikacije znotraj *sekundarnega sveta*.

4.3 Selektivni mutizem

4.3.1 Opredelitev simptoma

Selektivni mutizem je prvi popisal Adolph Kussmaul, nemški fizik s konca 19. stoletja, in sicer pod tērminom »aphasia voluntaria«. (SMF, 7. 3. 2013) Izraz namiguje na voljnost, torej namernost osebe s selektivnim mutizmom, da v določenih socialnih situacijah ne sodeluje pri interpersonalni verbalni izmenjavi. Sodobne interdisciplinarne raziskave, četudi pretežno študije primerov, so omogočile uvid v bio-psiho-socialno problematiko motnje. Fundacija za Selektivni mutizem (Selective Mutism Foundation, Inc.) je s svojim vplivom na DSM (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) razširila razumevanje 'izostanka govora v določenih socialnih situacijah' in pripomogla k razbremenitvi stigem 'razvajenega otroka', 'hiperprotektivne matere', 'zlorabe v družini' ipd.

Kompleksnost 'izostanka govora v določenih socialnih situacijah' se razteza od genetske predispozicije, specifičnih libidinalnih odnosov v družini ali zunaj nje, okoljskih imperativov, 'sprožilnega dogodka', bio-psiho-socialnih znakov in pridruženih simptomov do aplikativnih terapevtskih metod (kognitivno-vedenjske intervencije ob intervenciji v razredu, logopedske obravnave, psihofarmakološkega zdravljenja idr.).

4.3.2 Identifikacija* 'nehotne izbirne nemosti'

Pri selektivnem mutizmu gre za nehotno izbirno nemost, za persistenten izostanek govora v vsaj eni socialni situaciji, ki traja najmanj en mesec. (SMD, 7. 3. 2013) Nehotna izbirna nemost pomeni 'željo' po verbalni interpersonalni izmenjavi, ki jo zavirajo psihološki agensi. Če se govor vendarle pojavi, bodo prisotna odstopanja v modulaciji glasu (tih, šibek, tresoč glas) in na ravni pragmatike zaradi oklevanja pri izbiri govorno-jezikovnih sredstev.

Selektivni mutizem je po klasifikaciji DSM IV-TR iz leta 2000 (SMF, 7. 3. 2013) uvrščen v rubriko 'Navadno najprej diagnosticirani v otroštvu oz. adolescenci' in ustreza naslednjim diagnostičnim kriterijem:

- izostanek govora se pojavlja zgolj v določenih socialnih situacijah, v katerih je govor pričakovan,
- vpliva na akademski uspeh, delovno sposobnost in socialno komunikacijo,
- traja najmanj 1 mesec, pri čemer je izvzet prvi mesec šole,
- potrebno je izključiti pomanjkanje jezikovnega znanja (npr. pri otrocih iz večjezičnih družin),
- izključiti je potrebno tudi govorno-jezikovne motnje (npr. jecljanje), pervazivne razvojne motnje, shizofrenijo idr. psihotične motnje,
- na mestu verbalne ekspresije stojijo geste idr. neverbalne komunikacijske izbire.

---

* Pojem identifikacije v logopedski terminologiji meri na zaznavo in prepoznavo odstopanj od govornih in/ali jezikovnih norm, posredovanih v določenem kulturnem okolju.

4.3.2.1 On-kraj govora

Izostanek govora naj bi se razvil na osnovi psihološkega simptoma 'bojazljivosti' in njene manifestacije 'socialne fobije', ki v določenih situacijah subjektu onemogoča pričakovano interpersonalno izmenjavo. Bojazljivost lahko izvira iz potlačenih simptomov zgodnjega otroštva, kot sta 'separacijska anksioznost' in 'strah pred ljudmi' (MD_SM, 7. 3. 2013), lahko je dedno pogojena, na njeno prognozo pa vpliva (ne)naklonjenost okolja.

Med pridruženimi simptomi izstopajo neverbalni indikatorji socialnega nelagodja, kot so: težave pri vzdrževanju očesnega kontakta, obrazna brezizraznost in telesna togost. Psihološki pridruženi simptomi so poleg bojazljivosti še težave pri izražanju čustev, sramežljivost, vdanost, kompulzivnost in spremembe razpoloženja. V socialnem oziru izstopa izolacija oz. umik vase, v perceptivnem visoka občutljivost na zvok in gnečo, na ravni telesa pa težave s spanjem, hranjenjem in izločanjem. (SMF, 7. 3. 2013; SPA_Dunway, 20. 11. 2010)

Močna področja funkcioniranja, ki predstavljajo izhodiščno točko individualizirane (logopedske) obravnave so: nadpovprečna inteligentnost, percepcija in radovednost; kreativnost, ljubezen za umetnost in glasbo; empatija, občutljivost za misli in občutja drugih ter močan občutek za prav in narobe. (wSM, 8. 3. 2013)

4.3.2.2 Kdo govori?

Skozi oči psihoanalize lahko patologijo 'selektivnega mutizma' interpretiramo kot *izjavljanje brez izjave* (Zupančič v Dolar: 2003), kot 'nehotno' izbiro/prisilo molka. Silvestre v svojem spisu *O ljubezni* pravi, da »[g]ovoriti v bistvu pomeni opuščati /lâcher/, razbremenjevati se nečesa - in kadar subjekt ne govori, tedaj deluje.« (Silvestre: 1987, 18) Če govor kot 'notranji konstrukt', materializiran v-etru, razbremenjuje, pa je 'breme' nehotne izbire/prisile molka ravno diskurz v transcendenci, ki usmerja nase. Nehotna izbirna nemost v določenih socialnih situacijah je sporočilo o 'nemoči' imaginarne identifikacije s 'pogledom Drugega' (Lacan: 2010), tj. 'nemoči označevalca', da bi prosperiral v polje *primarnega sveta* (Tolkien: 2001), da bi zasedel mandatno vlogo, v katero interpelira Drugi, kar izzove nemo simbolno destruktivno reakcijo subjekta na realen objekt, kar rezultira v 'porazu' vstopa v 'začarani krog intersubjektivne dialektike želje' (Žižek: 2007). Z drugimi besedami 'poraz govora' (Silvestre: 1987) izzove nek drug glas, 'notranji glas': »molč je natanko način, kako v Drugem, v simbolnem Drugem, vznikne glas« (Dolar: 2003, 211). 'Drugi govorice' od subjekta terja introvertirano čuječnost, ki le-temu onemogoča socialni odziv v smislu vzpostavitve Subjekta skozi 'govorico kot družbeno vez'. Diskurz on-kraj govora kot subjektova specifična reakcija na izzive določene socialne situacije je torej notranji od-govor na 'pogled Drugega', od-govor na *navzočnost drugih kot tako* (Lacan: 2010), ki pri osebi s 'selektivnim mutizmom' izzove izbiro/prisilo molka.

4.3.3 Anamnestična analiza

Diagnostika, obravnava, spremljanje in evalvacija razvojnih psihopatologij*, kamor se uvršča tudi patologija 'selektivnega mutizma', je naloga transdisciplinarnega tima strokovnjakov. Ožji diagnostični strokovni tim vključuje psihologa oz. psihiatra, specialnega in rehabilitacijskega pedagoga, socialnega pedagoga in logopeda. Prav tako se v vseh fazah predpostavlja sodelovalnost staršev, otroka in vzgojitelja oz. učitelja. (ASHA_SM, 7. 3. 2013) V prvi fazi je potrebno zbrati anamnestične podatke iz razvojne, družinske in edukacijske zgodovine. Logoped opravi intervju s starši, v katerem poizve o odnosu in zanimanju staršev za otrokova 'odstopanja v vedenju in osebnosti', okoljih, v katerih se ta odstopanja pojavljajo, otrokovi verbalni ekspresiji, v kolikor je ta prisotna, o pogledu staršev na otrokovo verbalno ekspresijo, o neverbalnih indikatorjih otrokovega 'socialnega vključevanja', kot so vzpostavljanje očesnega kontakta, sledenje navodilom, neverbalno vključevanje v skupinske dejavnosti ipd. (ibid.)

Anamnestična analiza, ki preučuje razvojno, družinsko in edukacijsko zgodovino 'simptoma', govorno-jezikovni razvoj in govorno-jezikovno obnašanje obravnavanega otroka v različnih (socialnih) okoljih, služi pripravi na logopedsko diferencialno diagnostiko, ki dotičnega otroka direktno vključuje in predstavlja izhodišče individualizirani logopedski obravnavi. Direktno vključevanje otroka v proces diagnostike od logopeda zahteva tudi ozir na in občutljivost za pridružene psihološke

---

* Medicinski tērmin 'razvojna psihopatologija' lahko v kontekstu specialne in rehabilitacijske pedagogike opredelimo kot 'odstopanja v vedenju in osebnosti', tj. odstopanja od posredovanih norm vedenja in potez osebnosti, vpetih v družbeno realnost posameznega kulturnega kroga, ki se pojavijo v otroštvu, najkasneje pa v obdobju adolescence.

oz. psihiatrične simptome in morebitno nevrofarmakološko zdravljenje.

4.3.4 Diferencialna diagnostika

Logopedska diferencialna diagnostika vključuje skrining sluha zaradi izločitve morebitnih infekcij srednjega ušesa kot vzroka 'nehotne izbirne nemosti' ter pregled motorike govoril (predvsem koordinacije in moči ustnic, čeljusti in jezika). Sledi ocena govorno-jezikovnega obnašanja (ekspresije in razumevanja po verbalnih in neverbalnih agensih) in načrtovanje individualizirane logopedske obravnave. (ASHA_SM, 7. 3. 2013)

4.3.5 Praxis s pravljico

Pravljica najde svoje mesto tako pri načrtovanju procesa diagnostike, kot pri obravnavi otroka s patologijo 'selektivnega mutizma'. Otrokova najljubša pravljica, o kateri lahko logoped poizve tekom anamnestičnega intervjuja, ponuja konkreten material za pripravo specializiranega diagnostičnega /didaktičnega materiala. Analiza otrokove najljubše pravljice ponuja uvid v vsebine, ki 'zaposljujejo' otrokov 'psihološki aparat', in s tem služi pripravi logopeda na terapevtski proces. Metoda pravljice se pri logopedski obravnavi osredotoča na uporabo didaktičnega materiala, oprtega na lingvistične (psihološke, sociološke) elemente v pravljici, ki neposredno nagovarjajo konkretnega otroka.

Izbira pravljice kot metode terapije pri logopedski obravnavi patologije 'selektivnega mutizma' omogoča *transfer*, 'tabu' terapevtskega odnosa, v združeni individualni dejavnosti, v skupnem doživetju pozornosti na kreacijo pripovedovanega. Metoda razbremeni vlogi 'vsevednega' logopeda nasproti 'nevednemu'

otroku, ju poveže v skupni pozornosti, v subtilni izmenjavi pravljjiĉnega popotovanja. V kolikor se otrok identificira z imaginarnim zastopstvom konflikta, ki ga zgodba vzpostavlja, je metoda pravljice sama na sebi 'zdravilna' (Bauer: 2008). Preko Simbolnega v Imaginarnem sooĉa z Realnim.

4.3.5.1 Logopedska obravnava

Logoterapevti, tj. logopedi-praktiki, specializirani za podroĉje razvojnih psihopatologij, Coeffman-Yohors (SMF_Coeffman-Yohors, 20. 11. 2010), Dunway (SPA_Dunway, 20. 11. 2010), priporoĉajo 'holistiĉni pristop' ter 'naĉelo postopnosti' pri obravnavi otrok s patologijo 'selektivnega mutizma'. Vsi omenjajo redukcijo pretiranega samozavedanja in inhibicije temperamenta skozi igro in umetnost. Pretirano samozavedanje pomeni 'introvertirano ĉujeĉnost', ki rezultira v inhibiciji temperamenta. Tako igra kot umetnost nagovarjata otrokov 'notranji svet'. Skozi delovanje in ustvarjanje vzpostavljata 'most' z 'zunanjim svetom', v dejanju in stvaritvi pa se skriva sporoĉilo, ki je materializacija 'notranjega od-govora' kot odziv na poziv 'zunanjega sveta'.

4.3.5.1.1 Holistiĉni pristop

'Holistiĉni pristop' se poleg bio-psiho-socialne intervencije transdisciplinarnega tima nanaša tudi na strukturo posamezne obravnave in procesa obravnave, ki naj bi kot 'organska celota' posnemala zgradbo pravljice. Uvodni del obravnave odgovarja zasnovi v pravljici, opredeljeni kot »uvodni del literarnega dela, ki nakazuje okolišĉine, iz katerih dejanje nastaja«. (SSKJ, 8. 3. 2013) Zaĉetek obravnave je torej namenjen otrokovi seznanitvi z 'okolišĉinami' obravnave, z 'gradniki' dejavnosti osrednjega dela, ki v literarnem pogledu predstavlja zaplet, vrh

in razplet zgodbe, v terapevtski situaciji pa stopnjevanje dejavnosti do 'tarčne naloge', tj. naloge z optimalno terapevtsko vrednostjo, strukturirane za potrebe konkretnega otroka v konkretni terapevtski situaciji. Zaključek obravnave je kot razsnova v literarnem smislu namenjen odmiku od 'tarčne naloge' in pomiku v sfero realnosti obravnavanega otroka.

4.3.5.1.2 Umetnost pripovedovanja

Pri obravnavi patologije 'selektivnega mutizma' lahko pravljica predstavlja metodo dela, saj pravljіčno popotovanje skozi sinergijo sub-kreacije pripovedovalca in poslušalca ponuja umik iz realnosti, ki otroku s 'selektivnim mutizmom' narekuje izbiro/prisilo nemosti. Skupno doživetje kreacije imaginacije pripravi teren nadaljnjemu poteku obravnave. 'Umetnost pripovedovanja' od logopeda terja poznavanje zgodbe, razumevanje subtilnih elementov v njej in fleksibilnost v prilagajanju pripovedi konkretnemu otroku v konkretni situaciji.

4.3.5.1.3 Vedenjske intervencije

ASHA (American Speech-Language-Hearing Association (ASHA_SM, 7. 3. 2013)) navaja osnovne vedenjske intervencije pri obravnavi otroka s 'selektivnim mutizmom', ki služijo kot orientacija pri načrtovanju obravnave:

- *Izginjajoča spodbuda*, ki vključuje interpersonalno verbalno izmenjavo z otroku neproblematičnim komunikacijskim partnerjem in postopno vpeljavo drugih ljudi v diskurz,
- *Oblikovanje*, ki uporablja strukturiran pristop pri utrjevanju otrokovih komunikacijskih izrazov, kot so geste, mikroartikulacijski gibi in šepetanje, dokler ni dosežena slišna govorno-jezikovna produkcija ter

- *Samooblikovanje*, ki se naslanja na pozitivno okrepitev skozi povratno informacijo o lastni govorno-jezikovni zmožnosti v socialno neobremenjujočih situacijah, s pomočjo snemalnikov zvoka.

4.3.5.1.4 Načelo postopnosti

Coeffman-Yohorsova (SMF_Coeffman-Yohors, 20. 11. 2010) sledi 'načelu postopnosti' pri logopedski obravnavi otroka s 'selektivnim mutizmom' od uporabe znakovnega jezika, preko verbalnih ključev in enobesednega odgovora do tvorjenja stavkov. Nadomestno komunikacijo lahko v prvi fazi obravnave sestavljajo tudi neverbalni simboli, geste, grafične kartice in pisno sporazumevanje. Za razbremenitev pridruženih psiholoških oz. psihiatričnih simptomov predlaga relaksacijske in dihalne vaje ter aktivno vključevanje staršev kot soterapevtov v logopedsko obravnavo.

Schum (ASHA_Schum, 7. 3. 2013) sledi načelu postopnosti pri logopedski obravnavi od kimanja in odkimavanja, preko mikroartikulacijskih gibov brez vokalizacije do šepeta oz. pisnega sporazumevanja. Posebej poudarja pomen rutine, strukture in napovedovanja sprememb (npr. pri prehodu med dejavnostmi).

Postopnost pri vključevanju v socialne igre poteka od opazovanja sovrstnikov, preko asistencije odraslega do postopnega umika odraslega, ki tako sam postane pozoren opazovalec, pripravljen na intervencijo. Postopnost v redukciji 'selektivnega mutizma' vidi Schum (ASHA_Schum, 7. 3. 2013) pri delu v paru s sošolcem, ki mu otrok zaupa. Najprej v domačem okolju, nato doma pri sošolcu, kasneje v mirnejših šolskih kotičkih, npr. v knjižnici. Logoped pri obravnavi otroka s 'selektivnim mutizmom' deluje predvsem kot svetovalec in koordinator znotraj horizontalne komunikacije med osebami, ki se z otrokom dnevno srečujejo. Prav

tako deluje kot pobudnik organiziranih aktivnosti v šolskem in domačem okolju, ki omogočajo nenasilno integracijo 'hipersenzitivnega' otroka z nehotno izbirno nemostjo.

4.3.5.1.5 Distraktorji

Pozitivno aplikativno vrednost vidijo omenjeni logoterapevti (Coeffman-Yohors, Dunway in Schum) v t. i. distraktorjih, npr. govoru po telefonu, mikrofону ali animaciji lutke, ki odvrnejo pozornost od vokalno-verbalne produkcije k vsebinski sporočilnosti. Tako se 'notranja zahteva po vzorni ekspresiji' transferira v pragmatično govorno-jezikovno polje. Pozitivno okrepitev nudi tudi povratna informacija o lastni govorno-jezikovni zmožnosti v socialno neobremenjujočih situacijah, ki jo omogočajo snemalniki zvoka.

4.3.5.2 Pravljica kot metoda terapije

Upoštevajoč 'načelo postopnosti' pri obravnavi 'selektivnega mutizma', lahko logoped pravljico kot metodo terapije v uvodnih srečanjih z otrokom integrira v didaktične naloge, kot so npr. neverbalna obnova zgodbe s pomočjo ilustracij, grafičnih kartic, pripoved skozi gib/ples, ki narekuje vživljanje v pravljичne like in tako odgovarja tudi zahtevi po 'holističnem pristopu' v smislu multisenzornega na-govora s strani logopeda in od-govora s strani obravnavanega otroka. Zvočni elementi v pravljici ponujajo razbremenitev od vokalno-verbalne produkcije in usmeritev pozornosti na sporočilo zvoka, ki ni glas. Pripovedovanje in obnavljanje zgodbe popestri uporaba distraktorjev, npr. lutk, ki ustrezajo likom iz pravljice. lutka predstavlja medij, skozi katerega pripovedovalec govori, tako da je njegova pripoved razbremenjena identifikacije z glasom, govorom, sporočilom. Igra z lutko je lahko v začetnih fazah

obravnave 'tarčna naloga', saj nudi optimalne pogoje za izvabljanje endofrazije skozi fantazijsko ubesedovanje.

Tekom procesa logopedске obravnave z uporabo pravljice, sledeč 'načelu postopnosti', naj bi otrok prešel vloge poslušalca, sodelovalca (sokreatorja pripovedi), usmerjevalca toka pripovedi in samostojnega pripovedovalca. Logoped na podlagi izbrane pravljice pripravi didaktični material in naloge, preko katerih na otroka postopoma transferira 'umetnost pripovedovanja', ki predstavlja 'osnovni gradnik' pri uvajanju v 'pravila' socialne komunikacije.

5 ZAKLJUČEK

Pravlјica kot pripovedovalsko-literarna zvrst v umetnosti, tj. v 'duševnem inventarju' (Freud: 1996) kulture, katere koncept pričujoče besedilo razširja na koncept 'globalne kulture', skozi diskurz magičnega obravnava ontološka vprašanja človeškega bitja kot 'bitja kulture', kot bit-je v kulturi. Pravlјično bitje in pravlјična realnost sta namreč analogna človeškemu bitju in človeški realnosti. Ločuje (in v 'isti sapi' približuje) ju le arbitrarnost jezika, ki pravlјici dodeljuje status pripovedovalsko-literarne umetnine, medtem ko človek lastno zgodbo 'piše' s svojimi dejanji, s sebi lastno 'umetnostjo delovanja'. Človekova dejanja, tj. subjektovo delovanje v svetu-za-svet, se na-ključ-no umeščajo v neskončno mrežo 'akcije-reakcije'. V 'fort-da' njegovega vsakdana *zarisujejo svojo parabolo okrog resnice* (Rancière: 2005), za katero Rancière (ibid.) pravi, da je 'ena sama' in 'neizrekljiva' in o kateri gibanje za zavest Krišne (Šri Šrimad: 1998) trdi, da ima naravo lepote. Z enim od pomenov koncepta resnice subjekta, ki je lahko le obkrožena, je moč povezati tudi Lacanov (2010) koncept 'objet petit a' (objekt mali a, objekt-razlog želje). Resnici, ki je on-kraj subjektovega 'delovanja', zato on-kraj simbolne 'mreže označevalcev' (ibid.), lahko zavoljo spoznavnega načina pripišemo 'umetnost bivanja'.

5.1 Resnica bit (-je)

Bitje srca na mikroravni predstavlja srčni utrip, v katerem sta zajeta dva impulza. Po tej analogiji eno bitje v sebi združuje dve prostorsko in časovno ločeni sovisni bitji. Prostorska in časovna ločenost zadeva bit (-je) v sebi-za-sebe ('m'être', 'sámo-bit' (Dolar: 1997), nič) in bit (-je) v svetu-za-svet ('maître' (ibid.), 'zmotna bit', pogojena z 'vdorom označevalca

v človekovo psiho' (Lacan v Primer Schreber: 1995)), sovisnost pa bit (-je) v sebi-za-svet ('subjekt etične avtonomije' (Krek: 1996), odgovor-ni (response-able) subjekt) in bit (-je) v svetu-za-sebe ('tišina biti' (Silvestre: 1987), 'resonanca ničā' (Dolar: 2003), ljubezen). In medtem ko se 'umetnost delovanja' lahko izraža bodisi kot bit (-je) v svetu-za-svet bodisi bit (-je) v sebi-za-svet, pa se 'umetnost bivanja' manifestira kot bit (-je) v sebi-za-sebe ali kot bit (-je) v svetu-za-sebe.

Pravljica 'iskalcu spoznanja' (resnice, vednosti) ponuja umik iz realnosti *primarnega sveta* (Tolkien: 2001), iz delovanja v svetu-za-svet, v realnost *sekundarnega sveta*, ki je pribežališče 'vmesnih bitij', označevalnih drugih, ki zakrivajo in razkrivajo, prikrivajo in odkrivajo bit (-je) v sebi-za-sebe. Čeprav je eden odmevnejših pravljicarjev dvajsetega stoletja, John Ronald Reuel Tolkien, pravljico označil kot 'izginjajočo folkloro' (Tolkien: 2001), pa se nam le-ta v sodobnem času prerokovanega obrata 'svetov-časov' (13moon, 8. 3. 2013), subtilnega prehoda v novo ero človeštva, ponuja kot metoda (samo)spoznavanja 'globalnega subjekta'.

5.2 Vrnitev pravljice odraslemu

(Samo)alienacija je kot zapuščina industrijske revolucije z razmahom tehnologij postala domena sodobnega subjekta 'imaga'. Razmah tehnologij pa je skozi kanale virtualnega 'vmesnega mreženja' omogočil tudi globalno informacijsko pretočnost, ki evoluirā 'globalni subjekt', subjekt 'globalne kulture'. 'Subjekt imaga' je 'bitje ločenosti', čigar 'umetnost bivanja in delovanja' pulzirata v sebi-za-sebe in v svetu-za-svet.

Interpreti 'nove kulture' (13moon, 8. 3. 2013), ki temelji na zavestni planetarni povezanosti, na zavesti o notranji povezanosti vsega bivajočega, razlagajo obrat 'svetov-časov' kot

prehod od linearne percepcije prostora in časa 'bitja ločenosti' h krogotoku 'bitja povezanosti', ki pulzira v sebi-za-svet in v svetu-za-sebe.

Ključ v zgodovinskem na-ključ-ju klasifikacije pravljice kot 'literature za otroke' (Tolkien: 2001) je skozi ideal, ki preprečuje sovražnost do 'planetarnega kulturnega kroga', moč obrniti. 'Kolektivni mandat bivajočega', ki ga Eden Sky (13moon, 8. 3. 2013) razlaga kot planetarno duhovno prebujanje in raziskovanje, torej kot kolektivni mandat (samo)spoznavanja, terja vrnitev pravljice odraslemu.

5.3 Logoterapevt

Poimenovanje logoped je sestavljeno iz dveh starogrških izrazov, *logos* in *pedos*, ki združeni merita na tistega, ki poseduje vednost o otroku. Logoterapevt kot logoped-praktik na področju razvojnih psihopatologij, čigar delovno orodje je govor, oblika delovanja pa dialog, je torej tisti, za katerega se pri obravnavi 'predpostavlja vednost', in tisti, ki v transfernem odnosu z otrokom s posebnimi potrebami, to vednost zanika. Se mu skozi umetnost igre in pripovedovanja izmika. Kot pravi Stara pajkovka iz istoimenskega romana Priscille Cogan:

»Nevarno je strmoglavljati v vednost. Nevarno je najti odgovor pred vprašanjem. Nevarno je /.../, če se predaš veri, ki temelji na vdanosti, namesto, da bi jo gradil na izkustvih.« (Cogan: 2004, 83)

Nemara ves proces 'pravljice kot metode' terapije (analize, obravnave) 'bitja ločenosti' ni drugega kot vzgojno-izobraževalni proces, v katerem se na poti (samo)vzgoje, (samo)izobraževanja in (samo)spoznavanja, skozi odgovornost (response-able) zaveze odnosa, 'vzajemno izmenjujeta' (Bettelheim: 1972) nevedni terapevt (analitik, logoped) in 'otrok'.

6 CITATI*

»[W]e are the living prophecy«. (13moon, 8. 3. 2013)

»This moment in the collective dream is stepped in mystery. This mystery has a heartbeat that lives within us. Let it be known that we are here to manifest the new culture that is based on conscious, harmonious independence. This is the fulfillment this prophecy is inviting of us.« (13moon, 8. 3. 2013)

»Fairy-stories were plainly not primarily concerned with possibility, but with desirability.« (Tolkien: 2001, 41)

„[W]illing suspension of disbelief“. (Tolkien: 2001, 37)

„[I]f written with art, the prime value of fairy-stories will simply be that value which, as literature, they share with other literary forms. But fairy-stories offer also, in a peculiar degree or mode, these things: fantasy, recovery, escape, consolation, all things of which children have, as a rule, less need than older people.“ (Tolkien: 2001, 46)

»[T]he association of children and fairy-stories is an accident of our domestic history.« (Tolkien: 2001, 34)

„My poetry speaks of men and women from all continents who fight for a real and just humanism where their dreams can become reality. It's a poetry of life, of love, of hope and of the exaltation of values that encourage the blossoming of the individual within a community where harmony depends upon the

---

* Prevodi citatov v pričujočem besedilu iz angleškega v slovenski jezik so delo Miha Odra, dipl. ang. (svobodnega prevajalca), v sodelovanju z avtorico.

contribution of each member." (KSK, 8. 3. 2013)

"[E]xerted by each with respect to the other". (Bettelheim: 1972, 20)

"If you believe, you will receive whatever you ask for in prayer." (RC_FT, 7. 3. 2013)

»I have learnt that particular foodstuffs, properly prepared, will (a) induce sleep, but also (b) carry the sleeper wherever he may wish. It is a process known as Rapture. And with sufficient skill, a person may choose to wake up in the place to which the dream takes him; to wake up, that is to say, inside the dream.« (Rushdie: 1990, 100)

»[M]oonberries, comet's tails, planet rings, washed down with a little primal soup.« (Rushdie: 1990, 100)

7 LITERATURA

- Althusser, L. (1980): Ideologija in ideološki aparati države, v: *Ideologija in estetski učinek*. Cankarjeva založba, Ljubljana. str. 62-82
- Bach, E. (2004): *Osvobodí se*. Samozaložba Roglič Kononenko, Ljubljana.
- Bauer, A. (2008): *Pravljice zdravijo*. Tangram, Ljubljana.
- Bettelheim, B. (2002): *Rabe čudežnega - O pomenu pravljič*. Studia humanitatis, Ljubljana.
- Bettelheim, B. (1972): *The Empty Fortress - Infantile Autism and the Birth of the Self*. The Free Press, New York.
- Cogan, P. (2004): *Stara pajkovka*. Eno, Nova Gorica.
- Crockett, A. (1997): *Neobjavljene Nostradamusove prerokbe*. Tomark, Ljubljana.
- De Mello, A. (1993): *Zavedanje*. Župnijski urad Ljubljana-Dravljje, Ljubljana.
- Dolar, M. (1997): Cogito kot subjekt nezavednega, v: *Razpol št. 10, Problemi let. 35, št. 5/6*. Analecta, Ljubljana. Str. 65-93.
- Dolar, M. (2003): *O glasu*. Analecta, Ljubljana.
- Flisar, E. (2010): *Čarovnikov vajenec*. Vodnikova založba (DSKG), Ljubljana.

- Freud, S. (1987): *Metapsihološki spisi*. ŠKUC, Ljubljana.
- Freud, S. (2007): Množična psihologija in analiza jaza, v: *Spisi o druḓbi in religiji*. Analecta, Ljubljana. str. 251-319
- Freud, S. (2001): *Nelagodje v kulturi*. Gyrus, Ljubljana.
- Freud, S. (1995): Opombe o transferni ljubezni, v: *Problemi let. 33, št. 1/ 2*. Analecta, Ljubljana. str. 53-63.
- Freud, S. (1996): *Prihodnost neke iluzije*. Obzorja, Maribor.
- Freud, S. (2006): *Spisi o seksualnosti*. Analecta, Ljubljana.
- Freud, S. (2000): *Spisi o umetnosti*. *cf, Ljubljana.
- Freud, S. (1995): *Tri razprave o teoriji seksualnosti*. Studia humanitatis, Ljubljana.
- Hesse, H. (1979): *Igra steklenih biserov 1*. Cankarjeva zaloḓba, Ljubljana.
- Kamanda, K. S. (2009): Zaĉarana deklica, v: *Afriške pravljice*. Sanje, Ljubljana. str. 190-216
- Kovaĉiĉ, M. (2007): *Nelagodje v telesu*. Locutio, zavod za kulturno iniciativo, Maribor.

- Krek, J. (1996): K etičnemu dejanju - o vlogi ideala v transferju, v: Problemi let. 34, št. 2/3. Analecta, Ljubljana. str. 111-135.
- Krek, J. (1992): Odkod falos?, v: Problemi let. 30, št. 1/ 2. Analecta, Ljubljana. str. 143-152
- Lacan, J. (2004): Ojdipove tri dobe, v: Problemi let. 42, št. 5/6. Analecta, Ljubljana. str. 5-27
- Lacan, J. (2010): *Štirje temeljni koncepti psihoanalize*. Analecta, Ljubljana.
- Montessori, M. (2006). *Srkajoči um*. Uršolinski zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo, Ljubljana.
- (1995): *Primer Schreber*. Analecta, Ljubljana
- Rancière, J.(2005): *Nevedni učitelj - Pet lekcij o intelektualni emancipaciji*. Zavod En-knap, Ljubljana.
- Rushdie, S. (1990): *Haroun and the Sea of Stories*. Granta Books, London.
- Salecl, R. (1996): Ljubezen med željo in gonom, v: Problemi let. 34, št. 2/3. Analecta, Ljubljana. str. 97-110
- Silvestre, M. (1987): O ljubezni, v: Razpol 3, Problemi let., št. 9/10. Analecta, Ljubljana. str.
- Smole, D. (1998): *Antigona*. Mladinska knjiga, Ljubljana.

- Šri Šrimad, A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupada (1998): *Bhagavad-Gita kakršna je*. The Bhaktivedanta Book Trust International, Nemčija.
- Tolkien, J. R. (2001): *On Fairy-Stories*, v: *Tree and Leaf*. Harper Collins, London.
- Tolle, E. (2005): *Sporočilo tišine*. Ganeš, Kranj.
- Žižek, S. (1987): *Jezik, ideologija, Slovenci*. Delavska enotnost, Ljubljana.
- Žižek, S. (1985): Parološki narcis kot družbeno-nujna forma subjektivnosti, v: *Družboslovne razprave št. 2*. strani 105-133
- Žižek, S. (2007): Trije fragmenti o etiki onstran interpelacije, v: *Althusser*. Analecta, Ljubljana. strani 183-198

7.1 Elektronski viri

- ASHA_SM (7. 3. 2013):
<http://www.asha.org/public/speech/disorders/selectivemutism.htm> (*Selective Mutism*)
- ASHA_Schum (7. 3. 2013):
<http://www.asha.org/Publications/leader/2002/020924/020924ftr.ht> (Schum, R. L. (2002): *Selective mutism - An Integrated Treatment Approach*)
- MD_SM (7. 3. 2013): <http://www.minddisorders.com/Py-Z/Selective-mutism.html> (*Selective Mutism*)
- MSB_Pionek Stone (20. 11. 2010):
[http://www.mutismoselettivo-blog.net/dokument/Treatment of Sect Mut_2002.pdf](http://www.mutismoselettivo-blog.net/dokument/Treatment%20of%20Sect%20Mut_2002.pdf) (Pionek Stone, B.&co.: *Treatment of Selective Mutism: A Best-Evidence Synthesis*)
- RC_FT (7. 3. 2013):
http://rationalchristianity.net/fig_tree.html
- SMD (7. 3. 2013):
[http://www.selectivemutism.org/resources/library/Speech and Language Issues/SM Definition.pdf](http://www.selectivemutism.org/resources/library/Speech%20and%20Language%20Issues/SM%20Definition.pdf) (*Selective Mutism*)
- SMF (20. 11. 2010):
<http://www.selectivemutismfoundation.org/dsmgraph.shtml>
(*The Selective Mutism Foundation's Influence over »Selective Mutism« in the Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*)

- SMF_Coeffman-Yohors (20. 11. 2010):
<http://www.selectivemutismfoundation.org/sound.shtml>
(Coeffman-Yohors, S.: *Helping a Child With Selective Mutism*)
- SSKJ (8. 3. 2013): bos.zrc-sazu.si/sskj.html
- SPA_Dunway (20. 11. 2010):
http://www.speechpathology.com/articles/article_detail.asp?article_id=303 (Dunaway, C.: *A Counseling Approach for Children With Selective Mutism*)
- wDSM (8. 3. 2013): http://en.wikipedia.org/wiki/DSM-IV_Codes
- wGBS (8. 3. 2013):
http://en.wikipedia.org/wiki/Gender_in_Bugis_society
- wKSK (8. 3. 2013):
http://en.wikipedia.org/wiki/Kama_Sywor_Kamanda
- wSM (8. 3. 2013):
http://en.wikipedia.org/wiki/Selective_mutism
- 13moon (8. 3. 2013): <http://www.13moon.com>